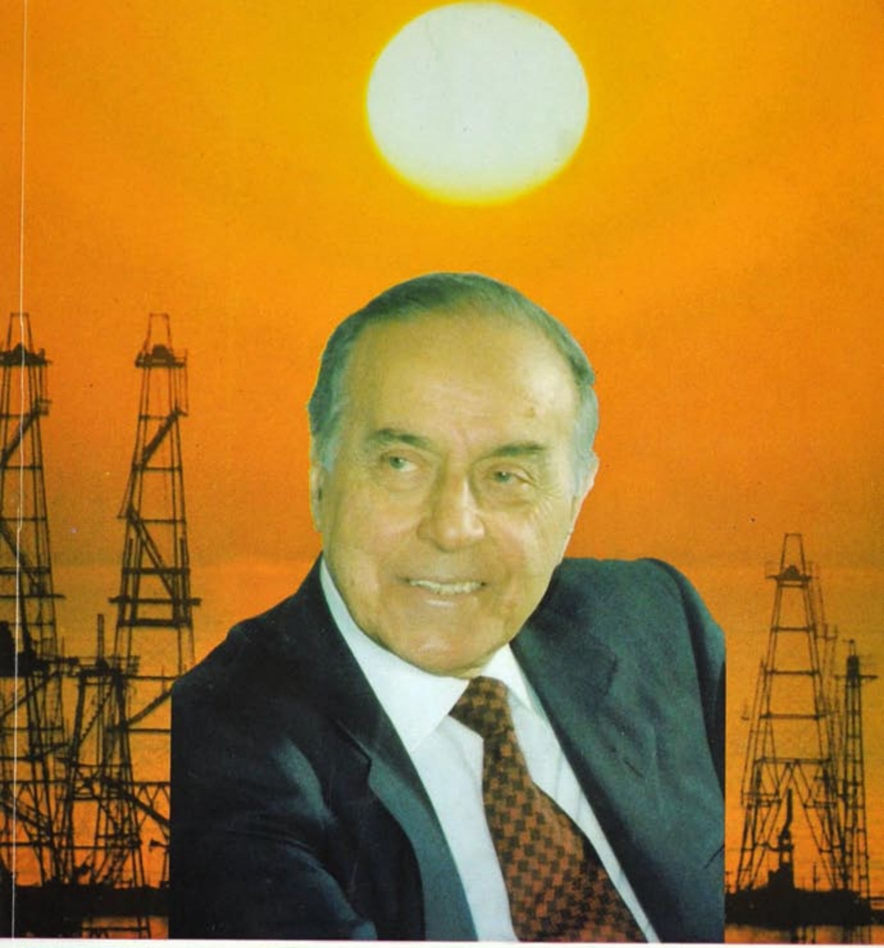

RAMIZ MIRZAYEV

HEYDAR ALIYEV AND NEW OIL STRATEGY OF INDEPENDENT AZERBAIJAN

RAMİZ MİRZAYEV

HEYDAR ALIYEV AND NEW OIL STRATEGY OF INDEPENDENT AZERBAIJAN

RAMİZ MİRZƏYEV

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİNİN YENİ NEFT STRATEGİYASI

Göytürk—1999

A-32641

Baş redaktor

Səfalı NƏZƏRLİ

Tərcüməçi

Ramin İSAYEV

Fotoqraf

Rafiq BAĞIROV

Ancient oil province Azerbaijan has never been a true owner of its "black gold" before. The singing of the "Contract of the Century" in 1994 commemorates the beginning of integration of the Caspian oil into world economy.

Based on concrete facts the book is about the basic principles of the new oil strategy of independent Azerbaijan.

Illustrations are used widely in the book.

Qədim neft diyarı Azərbaycan heç zaman öz "qara qızıl"ının əsl sahibi olmamışdır.

1994-cü ildə Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması Xəzər neftinin dünya iqtisadiyyatına qovuşmasının bünövrəsini qoydu.

Bu k ıtabda H.Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin yeni neft strategiyasının əsas prinsiplərindən konkret faktlar əsasında söhbət açılır.

Nəşrdə illüstrasiyalardan geniş istifadə olunmuşdur.

© R. Mirzəyev, 199[illegible]

HEYDAR ALIYEV

AND NEW OIL STRATEGY

OF INDEPENDENT

AZERBAIJAN

Men of great intellect and their deeds have been the main forces to move mankind forwar, rescuing it from inertness and stagnation "mire" and to expedite progress. For centuries nature surprised people with its resources, andsometimes with mysterious andinexplicable "surprises" and created conditions to keep them alive and allow people to become free from the needs and iron clutches of poverty andthe primitive way of life. However, in cases when these natural resources are not used purposefully and for favor of people, to make their labor and living conditions easier, revealing the mysteries and secrets of nature, the remaining resources seem to be meaningless as well. The society has gradually developed and put together wide possibilities of modern civilization only due to the discoveries made by men of genius and the ability of wise people to use the results of these discoveries.

Great discoveries can cause revolutionary changes and move the society to a new stage of development. For example, appearance of steam engines, later, electric engines resulted in laying down the foundation of up-to-date industry. In fact, this meant the beginning of a new era in human history. The

discovery of internal-combustion engines has also been an uncommon innovation improving the quality of life and living standards all over the world.

Internal-combustion engines increased not only the speed of changes in our everyday life but also the speed of movement of development in general. Thanks to it people move from one place to another faster, exchange of goods becomes intensified between the countries, man flies to space, reaches the Sun and the Moon and explores inaccessible areas. And the "flaming blood", supplied by the "iron heart" to bring the assembled "iron boxes" into speedy movement, is the oil extracted from the earth! Only after learning this marvelous "black liquid", people started to derive benefit from the new light frightening darkness to death, the new heating source in life, and finally from comfortable and fast movement possibility. As the scientists investigated the procedure of getting new products from oil, businessmen used to learn the ways to benefit from it more, and the politicians investigated the means to capture more and more reserves of oil. As the power of oil was understood, the decisive possibilities to impact on the world market and to influence prices for other goods by means of oil were becoming known. At the same time, from the very beginning only those who could understand the "oil games" were able to benefit from it. Availability of oil does not mean to be able to extract that oil, sell it and benefit from it yet! In other words, the existence of oil in the area you live does not by itself make the nation

happier and the state wealthier. And even today, to benefit from oil which is considered to be an irreplaceable energy source we need an unusual man of great intellect and a powerful hand that can pursue clever policy taking the right direction by foreseeing the events in advance and can sail his "ship of benefit" through high rising waves of big interests and take it out safe and sound from the storm. Otherwise oil can do harm rather than good to our nation!

ABSHERON — ANCIENT OIL PROVINCE

"Azerbaijan is an ancient oil country and industrial oil production first started in our country. Azerbaijan is also a forerunner in offshore oilfield developments and oil production. Fifty years ago, in 1949 major oil fields were discovered and developed in area called Neft Dashlari (Oily Rocks) in the Caspian Sea and the whole World became aware that offshore, subsea oil and gas production was possible. I stress again: at the end of XX century Azerbaijan discovered huge potential of the Caspian Sea, i. e. natural resources, oil and gas potential, and declared this to the World."

Heydar ALIYEV

Possibly when our ancient ancestors first settled on sandy coasts of the blue Caspian, built up "windy city" in rocky hills to live in, could not even suspect that invaluable wealth — oil and gas was laying under lands of limited fertility that they inhabited. It is also possible that it was kindling land and black, mysterious liquid that attracted our ancestors to this province of hot summers and windy winters. Generally speaking, the Absheron peninsula is considered to be an ancient oil province. Historical investigations prove that oil was extracted here in VII-VI BC. It is well known that later, in medieval centuries oil wells were drilled by primitive methods and extracted oil and gas were used for different

purposes here. The German traveller who visited Absheron in XVII century gave description of oil-fields in Baku for the first time in the European literature in 1684. Though oil had been extracted in Azerbaijan since ancient times, first information about oil production dates back to the beginning of the XIX century. The sources inform about increase in oil production in Baku and Absheron peninsula and improvements in oil production. 320 thousand tons of oil had been produced in Baku during 1821-1872. In 1844-1847 on the Caspian coast, in Bibiheybat the oil well was drilled mechanically for the first time. But in oil literature it is accepted that oil well was drilled mechanically for the first time in 1859 in Pennsylvania, US. This date is widely accepted as the beginning of the oil industry development.

As technology improved, technological innovations were utilised in oil production the oil production increased. Daily production of oil was over 12 tons from the oil well mechanically drilled in Balakhani in 1871. Repeal of rent system in oil industry in 1872 stimulated the foreign capital inflow into oil sector. In Azerbaijan the number of oil wells increased from 9 in 1873 to 1740 wells in 1901 and well depth varied from 53 metres to 3645 metres in the same period of time. As a result oil production increased from 63.9 tons to 10.67 million tons. In the end of XIX century Azerbaijan surpassed the US in oil production and became number one in the World in 1898. At that time local and foreign oil monopolies were emerging in Baku.

As oil production increased, the oil refining industry was also emerging and developing. Already in the second half of the XIX century oil refining was becoming increasingly important as means to derive valuable products from oil. Development of oil industry in Russia originates from Azerbaijan. An oil refinery ("photogen"-kerosene) was built in Balakhani in 1837 by industrialist Kokorev, and a kerosene plant was constructed with the help of D. I. Mendeleyev in 1861. Javad Melikov, a technician from Baku established an oil refinery in Baku in 1863 and first organised oil refining in Grozni in 1865. Approximately 1640 tons of kerosene was produced in Baku in 1866. Already in 1868 there were 23 small oil refineries in Baku. A. Tabrizov, a technician from Baku first developed uninterrupted oil refining process in 1873. In 1875 there were 62 oil refineries in Baku, and kerosene production reached almost 13900 tons. Garasheher - the Black City emerged as a centre of oil industry in Baku. In 1883 according to D. I. Mendeleyev`s proposal shell still battery was introduced in "Nobel Brothers" refinery and eventually other refineries also adopted this technological innovation. Already in 1900 there were 66 kerosene, 18 kerosene-lubricant, 3 lubricant, 4 petrol, 1 substitute and 2 tar plants in Baku.

The number of oil companies in Baku was increasing. Capitalists seeking their fortune in Absheron were capturing more and more pieces of promising land here. The company established by the

Nobel brothers in 1879 for drilling and oil field development, was at the same time involved in exploration, oil refining, trading and research activities.

In 1883 Rotshild's representative came to Baku from Paris, established "Caspian-Black Sea" joint stock company and in a very short period of time bought up oil-fields, refineries and other industrial units previously belonging to the Russian oil industrialist Peshkovskiy. Rotshild also established "Mazut"-residual fuel oil trading commission. The refinery owners indebted to Rotshild had to give their kerosene only to "Mazut". Many refinery owners became bankrupts as a result of this commission's activities.

In 1890 Englishman James Vishaw bought oil-fields in Bibiheybat and refineries of Shibayev company in Garasheher. Businessmen from Belgium, Germany and the US established companies, banks and trading houses in Baku.

There were cases when as a result of sudden oil gushers thousand tons of oil came out and an ordinary, poor landowner became a millionaire. In this way Haji Zeynalabdin Taghiyev, Musa Naghiyev, Shamsi Asadullayev, Murtuz Mukhtarov, Seyid Mirbabayev, Montashov, Mirzayev, Shibayev, Leonozov and others became rich people. If oil gushed forth in certain piece of land then neighbouring land's price went up for thousand times. Understanding the advantages of oil and future of oil business, far-sighted politician's of great powers in the world were striving

to capture oil reserves in different parts of our planet. "Standard Oil" of American John Rockfeller, Royal Dutch Shell headed by Englishman Henry Deterding, "Caspian-Black Sea". and "Mazut" of French Rotshild and "Nobel Brothers" of Sweden were all rushing to Baku. Because of oil industry developments Baku was becoming a world-class city. Speaking about the Azerbaijan oil industry His Excellency Heydar Aliyev divides oil industry developments into several stages. Heydar Aliyev indicates: "Azerbaijan oil industry has ancient and rich history. Azerbaijan is an ancient Land of Fire. It was namely in Azerbaijan that for the first time in the world industrial production of oil started in 1848. In the beginning of XX century Azerbaijan oilmen moved from inland areas towards the Caspian Sea and started to drill for oil in coastal areas, further penetrating into the sea. In 1922 engineer Potetski, a Polish citizen initiated to drill wells in the Caspian Sea and extract oil from the bottom of the sea."

In 1940s Azerbaijan oilmen achieved great results and became forerunners in certain areas of the World oil industry. Azerbaijan oilmen succeeded in drilling oil-well almost in the centre of the Caspian Sea and having first oil gusher in the sea. This remarkable event took place in November,1949. In the years following this event offshore oil production increased and Azerbaijan became a pioneer in large scale offshore oil production. Therefore, oil industry development in Azerbaijan can be divided into three stages: from the middle of XIX century to 1920 is the

First Stage. The Second Stage stands for Azerbaijan oil industry developments from 1920 till 1991, when Azerbaijan regained its state independence. Finally, the Third Stage of Azerbaijan oil industry developments started after Azerbaijan regained its state independence. Each stage has its own peculiarities and glorious history. We discussed briefly the establishment and development of Azerbaijan oil industry. Before we move into main topic it would be better if we describe the Azerbaijan oil industry during the Soviet period.

BENEFITS OF GENIUS FARSIGHT REACHED OUR TIMES

"God blessed Azerbaijan with rich natural resources. And sensible people, well-known scientists, selfless oil workers and other specialists of Azerbaijan have done a lot to use these rich resources for the benefit of people. Foundation of technical and production basis for oil industry and the infrastructure have been one of these works".

Heydar ALIYEV

In the end of the XIX century Azerbaijan left behind the USA in oil production and gained the first place in the world in 1898. In 1901 peak oil production was 11.9 million tons in Russia. However, in 1913 this situation changed completely. As a result of the passion to receive high profit from oil and the use of oil fields wildly for this reason, oil production fell to 10.3 million tons in Russia, in Azerbaijan, in particular, to 7.7 million tons. During the years of the I World War and the Civil War oil production decreased to 3.8 million tons in Russia and to 2.9 million tons in Azerbaijan. On the eve of the establishment of the Soviet power the oil industry was in very poor condition. Thousands of production wells were shut down and in many areas the oil-bearing stratums were filled with water. Drilling works were almost stopped. The March bloodshed caused by the

Armenian dashnaks in Baku and passing the city from hands to hands had formed instability. As the roads were closed, transportation of oil to other places had become very difficult. The oil fields had been in very poor state of repair. Infectious diseases were widely spread and it was difficult to find drinking water. The oil spillage from the hollows full of oil and from oil tanks in the oil fields polluted the environment and caused danger of fire. After the establishment of the Soviet State, Russia presented to Azerbaijan its first "gift". 5 million tons of oil stored in oil tanks and storages were carried to Russia via railway and the sea within 40 days from April 29, 1920 till the middle of July. Russia's destroyed industry, transport and agriculture started to revive gradually. A "Red Struggle Banner" order was conferred on Aleksander Serebrovski, "Azneft" chief for organization of quick transportation of such big volumes of oil.

On May 24, 1920 the Azerbaijan Revolutionary Committee issued a Decree about nationalization of the oil industry. The Azerbaijan Oil Committee ("Azerneftkom") was established to manage the nationalized oil industry. Later the "soviet development plans" in the oil industry of Azerbaijan started to be implemented. On January, 1922 the first soviet oil well was drilled in Sabunchi. In the same year the first oil well was drilled in Bibiheybat bay, an artificially made island in the Caspian Sea. Thus, on April 18, 1923 the "Ilich bay" with vast oil reserves was discovered in the area where six oil wells gushed forth.

USA, Chicago — 1998 / ABŞ, Çikaqo — 1998

Washington. The White House — 1997 / Vaşinqton, Ağ ev — 1997

France, Strusburg — 1998. The organization of Georgia, Ukraine, Azerbaijan, Moldova pact. (GUAM) / Fransa, Strasburq — 1998. GUAM-ın yaradılması.

Turkey — 1997 / Türkiyə — 1997

Washington. The White House — 1997. Meeting with the political leaders of USA. / Vaşinqton. Ağ ev — 1997. ABŞ-ın siyasi xadimləri ilə görüş.

USA, Texas, Huston — 1998 / ABŞ, Texas ştatı, Hyuston şəhəri — 1998

USA, Washington. The White House — 1997 / ABŞ, Vaşinqton. Ağ ev — 1997

Strusburg — 1997 / Strasburq — 1997

Great Britain — 1998 / Böyük Britaniya — 1998

Great Britain — 1998 / Böyük Britaniya — 1998

Strusburg — 1997 / Strasburq — 1997

Moscow. The Kremlin — 1997 / Moskva, Kreml — 1997

Celebrations dedicated to the import of Early Oil. Baku — 1997 / İlkin neftin ixracına aid mərasim. Bakı — 1997

Strusburg — 1997 / Strasburq — 1997

At the exhibiton "Khazarneftegaz" — 1998 / "Xəzərneftqaz — 1998" sərgisində.

Poland — 1997 / Polşa — 1997

"The Silk Way" International conference. Baku — 1998 / "İpək yolu" Beynəlxalq konfransı. Bakı — 1998

Baku — 1998 / Bakı — 1998

Japan — 1998 / Yaponiya — 1998

"The Silk Way" International conference. Baku — 1998 / "İpək yolu" Beynəlxalq konfransı. Bakı — 1998

Meetings in Turkey — 1997 / Türkiyədə görüşlər. 1997

Georgia, Supsa — 1999 / Gürcüstan, Supsa — 1999

Kazakistan, Astana — 1998 / Qazaxıstan, Astana — 1998

Supsa — 1999 / Supsa — 1999

Japan, Tokio — 1998 / Yaponiya, Tokio — 1998

The new drilling methods proposed by the Azerbaijan oil industry experts and the new technology worked out by the oil engineering industry specialists were applied. The Azerbaijan oil industry was reviving day by day. In 1927-1928 the oil production levels surpassed the 1913 level in Azerbaijan. In 1940 Azerbaijan accounted for three-quarters of oil produced in the former USSR. The fuel supply to front during the Great Patriotic War was the responsibility of Azerbaijan oilmen. As a result of self-sacrifice of the country's oil workers only in 1941 there were produced 23 million 541 thousand tons of oil in Azerbaijan. The Azerbaijan scientists and engineers worked out the technology for receiving high-octane petrol. During the war — in the years of 1941-1945, Azerbaijan produced for the Soviet Union 75 million tons of oil, 22 million tons of petrol and other oil products.

After the war the Azerbaijan oil industry took a step to the new epoch. Oil production has started in the Caspian Sea since 1948. In late 1949, the Cabinet of Ministers of the USSR adopted a resolution on "Measures for improvement of exploration and production works in the offshore fields of the Azerbaijan Soviet Socialist Republic". The "Azar-danizneft" trust was established. During the following years the new oil fields were put into operation on Absheron archipelago and near Ali-Bayramli city. In 1971 the one billionth ton of oil was produced in Azerbaijan. Azerbaijan was considered to be the center

of oil science and Baku was called the oil academy. Many novelties related to exploration, drilling and development of oil fields and the application of progressive techniques and technological procedures were first implemented in Azerbaijan. A number of scientific-research institutes of oil industry, production equipment, oil-engineering enterprises were operating in the country. However, it would be wrong to think that the Azerbaijan oil industry was developing along increasing line.

In 1960s the efficiency and development rate of oil and gas industry declined. At that time the total oil production fell by 1.3 million tons and the gas production decreased by 659 million cubic meters. In such tensive period Heydar Aliyev was appointed as the leader of Azerbaijan. Heydar Aliyev started to rebuilt the economy of the republic, in particular the oil industry with specific for him energy, determination and management experience. As a result of his hard work the decline rate of oil production in "Azneft" was brought down from 7.2% to 4.3 %. The efficiency of exploration works in the oil industry improved substantially and 8 new fields were discovered. As a result of these discoveries, volumes of commercial oil reserves tripled and commercial gas reserves doubled.

In early 70s a new stage started in the history of Azerbaijan oil industry. As a result of farsighted and wise economic policy pursued by Heydar Aliyev, foundation for the construction of a very large oil

refineries was laid. Thanks to his personal initiative and authority the reconstruction of oil refineries in Baku started. The ELOY-ABT unit for the preliminary oil processing was put into operation in 1976, in "Azarneftyanajaq" PU and in 1982 in "Azerneftyagh" PU. In the early 1970s Heydar Aliyev could turn attention of the former Soviet Union leadership to the oil processing which would take significant place in future development in oil industry of Azerbaijan, and managed to get the plan of "Reconstruction of Oil Refinery Industry in Azerbaijan" approved by the leadership of the USSR. The construction of "ELOY-ABT-6" in 1976, "Catalytic Reforming" in 1980, "Oil Cocking" in 1986, "Catalytic Cracking" equipment in 1993 were just the results of that plan and Heydar Aliyev's prescience. The work done at that time has enabled to establish the oil refining industry in independent Azerbaijan in conformity with the world standards. A strong oil fleet consisting of large ships, supply vessels and pipe-laying barges, special seismic research and survey vessels was established in Azerbaijan in the 1970s and 1980s by Heydar Aliyev's instruction. His Excellency Heydar Aliyev took responsibility and provided great efforts in construction of a number of drilling rigs and pay-loading equipment. He always cared about oil workers and highly evaluated their hard work. Three persons were honored with the name of "Socialist Labor Hero" and 22 persons with the name of honored rationalizer, builder, geologist and oil master, according to Heydar Aliyev's recommendation.

After Heydar Aliyev left for Moscow to work in the leadership of the USSR, stagnation and recession were observed in Azerbaijan's oil industry. In 1985 the "Chirag" field with high oil and gas potential was discovered and in 1987 another oil and gas field with high oil and gas reserves — "Azeri" field was discovered to the south-west from "Chirag" in the Absheron — Balakhani area. However, the development of these fields were delayed because of the problems our Republic faced at that time, after regaining its state independence. At that time the oil industry and Azerbaijan economy in general did not have sufficient financial resources and technology. There were two options: "Either to wait 10-15 years to raise funds and create new technology or to carry out the work with the help of foreign companies. The most reasonable option was to start work as soon as possible. Already in 1989, for the first time a proposal was put forward on joint operation with foreign companies in "Azeri" field, and a tender was announced. The tender documents were sent to 16 big oil companies of the world. Only 6 of them participated in the tender process. In 1992 the tenders on "Chirag" and later on the deep- water portion of "Gunashly" fields were announced, in addition to the first one. Although the negotiations were being carried out, there were no substantial results. The main work in the direction of its realization started only in 1993 - after Heydar Aliyev's return to the leadership of the country by the desire and requirement of Azerbaijan

people. As a result of his leadership, his hard work and diplomatic efforts the "Contract of the Century" for the development of "Azeri" and "Chirag" and the deep water portion of the "Gunashly" fields was signed and the Azerbaijan International Operating Company was founded to carry out the work on September 20, 1994.

The signing of the "Contract of the Century" was not only of economic but also of political significance. Heydar Aliyev, who took into consideration this aspect was saying: "By signing this agreement we demonstrated to the world once more that the sovereign rights of the Azerbaijan Republic have been established and our people is the owner of Azerbaijan's own resources. By signing this agreement we established relations with the developed countries of the world and with their biggest companies and laid the foundation to integrate the Azerbaijan economy with the world economy. By signing this agreement we once more demonstrated to the world that the independent Azerbaijan Republic is a democratic country and a state functioning in accordance with law".

OIL STRATEGY FOR THE WELL-BEING OF THE NATION

"Since 1994 Azerbaijan has been successfully implementing its new oil strategy and the essence, basic principles of this new strategy consist of ideas about most efficient utilisation of Azerbaijan`s vast natural resources for the benefit of the whole nation".

Heydar ALIYEV

Oil has been produced industrially in Azerbaijan — the Land of Fire for over 150 years. During the named period 67 oil, gas and gas-condensate fields have been discovered, and at present 55 of them are still producing fields. In total 1365,5 million tons of oil (of which: offshore-430 million tons) and 443.8 Bcm of gas was produced. The figures demonstrate the significance of extracted petroleum volumes, but they say very little about the volume of work, level of efforts, negotiations and pursued policy. In this regard I want to bring to your attention the words of the Head of President`s Administration Ramiz Mehdiyev, Doctor of Philosophy:"One of the most important achievements during 6 years of Heydar Aliyev`s presidency was formulation and successful implementation of policy to utilise vast natural resources and geostrategic position of Azerbaijan to the benefit of our country. The signing of the "Contract of the Century" in September,1994 and subsequent oil contracts paved

the way for multibillion foreign direct investments into our economy which are indispensable to revive our economic petential. It is expected that the signed 19 PSAs with 33 companies from 15 countries will bring over 60 billion dollars in investments to Azerbaijan and this will be immensely useful in reviving economic system and economic infrastructure. Measuring the essence of PSAs by economic parameters would be underestimation of their historical importance. The signed PSAs have also political value. Oil contracts with the participatition of oil companies from great powers all over the world strengthen Azerbaijan`s geostrategic position and increase Azerbaijan`s importance in international arena".

Foundations of successes of independent Azerbaijan were laid thirty years ago. When His Excellency, Heydar Aliyev first came to power in Azerbaijan in 1969 the state of oil industry was not encouraging. All oil and gas fields in parts of the sea with about 40 metres water depth were discovered and developed. In order to carry out further explaration and drilling works Azerbaijan lacked appropriate technology and funds. For the reasons stated above, decline in oil and gas production was observed.

After Heydar Aliyev came to power for the first time, the state of oil industry and its problems were investigated comprehencively. He became familiar with the problems of oil industry and identified the sources of these problems.

In order to continue oil exploration and production activities in the parts of the sea with over 200 m water depth, Azerbaijan needed deep-water (in this case over 200 m) drilling technology.This kind of technology was neither designed nor built not only in Azerbaijan but also in the rest of the former Soviet Union. A powerful, enthusiastic and strong person was needed to initiate the design and construction of such drilling rigs in the former Soviet Union. As a result of far-reaching policy and authority of our President Heydar Aliyev among leaders of the former Soviet Union, the design and construction of such drilling rigs and ships have started. The results were encouraging. During 12 years Azerbaijan received 12 such, so called semi-submersible drilling rigs-first for drilling in water depths about 70 metres, later also for drilling in 200 metres water depth. It is true that if those drilling rigs and ships were not brought to Azerbaijan at that time, today we could not have neither "Istiglal" nor "Dede Gorgud"! Because the modern drilling rigs "Istiglal" and "Dede Gorgud" are built on the bases of those old, so called "Shelf" type rigs. Drilling rigs alone could not suffice for all operations, and in order to organise and stimulate work of these equipment many ships were needed. Pipelaying barges "Suleyman Vazirov", "Israfil Huseynov", derrick barge "Azerbaijan" with payload capacity 2500 tons, geophysical exploration vessels and other types of vessels were brought to Azerbaijan at that time. Over 400 such ships were brought to Azerbaijan.

It was important to have new platforms to discover new fields, and this nesessitated the construction of a platform-building plant in Azerbaijan, in Absheron peninsula. Only Heydar Aliyev could get funds from the former Soviet Union and built Deep-water Structures Plant which is worth more than 400 million dollars. With this event the construction of semi-submersible "Shelf"-type structures started and development of new fields started. 150 production wells have been drilled from 12 platforms only in "Guneshli" field. This field alone accounts for 65% of Azerbaijan oil production now. If the Deep-water Structures Plant were not built, new platforms were not constructed then Azerbaijan would have produced only 3 million tons of oil today. "Azeri", "Chirag", "Kapaz" fields were discovered after "Guneshli" field. All these are just a few of what His Excellency Heydar Aliyev had done for the country during the first period of his leadership in Azerbaijan.

Starting from 90s as a result of the collapce of the "red empire", the situation in the Azerbaijan oil industry worsened. Break-up of economic relations between former Soviet Republics further exacerbated the economic downturn. Due to the lack of funds and modern technology we could not start the development of discovered fields with big reserves. Anarchy in the country, ineffectiveness of lows, political instability distracted foreign oil companies and they refrained from starting co-operation with Azerbaijan.

Azerbaijan population demanded that Heydar Aliyev returns to leadership in the country. After his return, His Excellency Heydar Aliyev not only saved Azerbaijan statehood but also reversed decline and recession in the oil industry of Azerbaijan. Heydar Aliyev made good use of the oil factor in foreign policy, kept oil related issues under control and personally led the negotiations. Shortly after his historical return, on September 20, 1994 the "Contract of the Century" was signed. The signing of this contract accelerated the stream of foreign companies to Baku. This event commemorated the beginning of successful preparation and signing of 19 PSAs which will bring 60 billion dollars in investments.

The start of new oil era in Azerbaijan was not left out from the attention of foreign media. In April 17-23, 1997 issue, N-2389 of monthly social and political journal "Express" published in France, Silver Pasker was writing: " ... There are about 10 thousand oil managers, businessmen, representatives and diplomats from Europe, USA, Middle East and Asia here in Azerbaijan. They all took breath here feeling the smell of the Caspian oil. According to the opinion of the USA Minister of Energy the Caspian oil resources are of "world importance". Some experts are acknowledging that Azerbaijan has oil reserves over 30 billion barrels, at the same time the quality of this oil is very high. According to some estimates the Azerbaijan oil reserves are from 70 to 250 billion barrels. Such potential can be compared with the oil resources of the

Persian Gulf. The experts are very optimistic. An American from Louisiana state says: "There are so many fields in here that we can have wide variety of outcomes!" The president of the State Oil Company of Azerbaijan-SOCAR, Natiq Aliyev asserts that 145 out of more than 200 promising structures in the Caspian Sea are in the Azerbaijan sector of the Caspian Sea."

Even Marko Polo had written about the Azerbaijan oil. Late in the XIX century big oil magnates as Nobel, Rotshild were taking part in oil production in Azerbaijan. And at present Amoco, BP, Elf Akiten and Itochu and many other companies are investing in Azerbaijan. In the end of XIX century Baku in competition with the USA was accounting over the half of the world's oil production.

Today again Azerbaijan is going to win a first place. Unfortunately there are some people who envy this success. At the same time some of them are the citizens of the country, how to say, our internal foes. After signing the first oil agreement- the "Contract of the Century" in Azerbaijan in September 1994, we had very big troubles. Acts of terrorism, strivings for coup d'etats and other crimes were attempted by those people. In September 1994 Surat Huseynov made an attempt for coup d'etat. Surat Huseynov who removed the Popular Front from the power by threatening them thought that this time he would easily attain his wish. However, he made a big mistake. The well-known politician Heydar Aliyev who was relying upon the support of people made an appeal to the citizens of the

country. Within short time thousands of people, including children and old people, thronged to Baku from every part of the republic, expressed their solidarity with the President and visually indicated that they were supporting him. Thanks to Heydar Aliyev's farsight and determination the coup d'etat attempt was prevented successfully. The coup d'etat in March 1995 headed by R. Javadov was also annihilated with the support of people and the President's determination. Many people did not Azerbaijan's independence, its resolute steps to attain his place among the World Community. The usage of "oil factor" by honorable President skillfully in his policy, bringing world oil majors to the republic by establishing strong and firm stability was threatening for some people and they lost their sleep. Those who were acting from the position of "Let everything in Azerbaijan be bad and not a single good thing" were against the oil agreements as well. At the time when the "Contract of the Century" was being considered at the Milli Majlis the forces of opposition were against it and they were expressing such an opinion that by signing this agreement we were giving our resources to foreign countries, we have to preserve them and extract oil later by ourselves and the oil must be used for the benefit of our own people. However, they didn't understand that if we were to do it ourselves we had to wait for 15 - 20 years.

Rasul Guliyev who considered himself "an oil expert" had moot attitude towards the signing of oil

agreements. Though he was not openly against the oil contracts, he tried to prevent the signing of them by various means and in secret. It is well known that R Guliyev was a manager of "Azerneftyagh" PU (Production Union) for many years. As a result of personnel policy of the leadership of the republic at that time he was appointed the vice-president of SOCAR in 1992 for short period of time, and then the deputy Prime Minister. In 1993 the situation in the country was critical. In such time R. Guliyev in all his speeches was announcing that he supported Heydar Aliyev's policy and this increased the president's faith in him. Thanks to the existing belief the president recommended to appoint R Guliyev the Speaker of Milli Majlis. His Excellency Heydar Aliyev pointed out several times that while working with such people as S.Huseynov and R.Guliyev he wanted to teach them his vast experience, managerial skills, political outlook and teach them to believe in only one conviction – work hard to develop Azerbaijan into a powerful, independent nation. However, evidently this sort of people think only of one thing – avidity for power and to achieve this they are able to do everything, even to act against the benefit of the country and people and even to become a traitor.

Rasul Guliyev who was not satisfied with being the second person in the State was trying to slander the people, who were faithful to Heydar Aliyev and dismiss them secretly from their positions. On the other hand, he had fallen into an erroneous fancy to become a

"president". At the time when R. Guliyev was the chief of "Azerneftyagh" PU he brought the plant into bad conditions and became very rich by profiting illegally from the plant. Facts prove that he caused a number of crimes for the sake of his personal benefit and transferred the funds created for many years as a result of the plant's employees to the accounts opened in the foreign banks via different channels. According to official information he has more than 100 billion US dollars only in one bank account. According to the results of investigation the difference between the value of the produced and sold products makes $2.3 billions. The prices of equipment bought from foreign countries in barter operations were artificially increased. Although the price of pipe I 33 in domestic market was $180-190 per ton it was written in plant's books at the price of $700-800 per ton. The quality of hundreds of equipment bought at very high price from the foreign supplies for maintenance purposes was low and they have not been used. At the times when R. Guliyev was the director of "Azerneftyagh" PU he had made this enterprise of strategic importance a home for private firms and cooperatives. Nearly 138 enterprises had not paid even the fee for power and heating. The oil products have been utilized in a wasteful manner. In order to resolve the housing problem of oil-refinery employees he chose not to work with the construction enterprises from Azerbaijan but with the foreign companies and has transferred a lot of money to their accounts. Later not

even a sq. m of those apartments has been given to oilmen's disposal. R. Guliyev has plundered the resources of the government by different ways. Under the name of foreign tourism, he has transferred a lot of funds from the plant to private companies, provided financial assistance to the firms of his acquaintances and friends, gave them credits. For example, $500 thousand credit has been given to "Khari Bulbul" enterprise from "Azakbank" with R. Guliyev's permission. At the time when the technological equipment in refinery was in very bad condition he didn't try to solve the problem, but instead of this allocated billions of manats for production of televisions which have nothing to do with the plant.

The amount of material damage caused to "Azarneftyagh" PU by R.Guliyev and his aids is immence. In 1995 by signing agreements with more than 150 enterprises for capital repair works 28 billion manats were spent instead of planned 12 billion manats. And in 1996, 65 billion manats were spent instead of planned 18 billion manats. R.Guliyev who gained money in such dirty ways, says that he has gained the money from his inventions and rationalization proposals and in this way he wants to hide the true source of his wealth. When R. Guliyev`s this claim was examined by our staff in details it was found out that he had only been one the co-authors of 6 inventions and rationalization proposals from January 1986 till 1992 and gained 4637 rubles all in all. This proves once more that

R.Guliyev will never be able to conceal the money obtained in criminal way!

R. Guliyev's dilettantism revealed more clearly while working as the deputy Prime Minister and later as the Speaker of Milli Majlis. Although he tried to introduce himself an "oil expert", the meetings held at the presidential office about the problems of oil industry and negotiations with foreign oil companies have proved his unawareness of oil industry problems. It is strange that R.Guliyev was against the signing of "Shah Deniz" agreement in1996. One week before the signing ceremony R. Guliyev went to Heydar Aliyev and said that the representatives from SOCAR had not given to him precise information and there were many mistakes and a lot of other harmful for us things in the agreement. His Excellency Heydar Aliyev who is taking into consideration every presented idea did not keep R.Guliyev's opinion out of attention as well. The President invited the Prime Minister and all the leaders of SOCAR and required R.Guliyev to indicate the mistakes in the agreement and prove the impossibility of signing of the agreement. Then Rasul Guliyev started to speak nonsense and put forward groundless ideas. The famous petroleum specialists of the republic-president of SOCAR Natiq Aliev, Khoshbakht Yusifzadeh, Valeh Alasgarov and others proved the groundless of Rasul Guliyev`s opinions and his ignorance in petroleum issues in general. The results we have achieved today from the "Shahdaniz" field once more shows openly the ill-intentioned attitude of

R.Guliyev and correctness and successfulness of Heydar Aliyev's new oil strategy. Thus only within two years $367 million was invested in "Shah Deniz". A big part of it - $105 million has been paid to the companies of Azerbaijan for their work and the tax has also been paid to the state budget. So this activities benefited Azerbaijan greatly. According to preliminary information from exploration works there are more than 700 billion cubic meter oil and gas reserves in "Shah Deniz" structure. This also requires serious approach to the issue of gas exports from Azerbaijan. The estimates indicate that it is possible to export 16-20 billion cubic meters of gas annually for 25 years from "Shah Deniz" alone. And with this the Azerbaijan petroleum industry enters into a new stage- to the stage of construction of pipelines for gas exports to the world markets from Azerbaijan, in parallel with construction of oil export pipelines! His Excellency Heydar Aliyev, who took into consideration this idea, said: "There are big oil and gas reserves in Azerbaijan? it is our duty to work out ways to develop these reserves and bring them to the world markets".

Thanks to the new oil strategy developed by Heydar Aliyev and its successful implementation Azerbaijan has turned into one of the oil centers in the world. At the same time, because of Azerbaijan's location at the meeting point of Europe and Asia and for its geographical and geopolitical status it plays significant role in establishing and developing the European and Asian economic, transport relations. Recently a lot of

work have been carried out in this area. The Trans-Caucasian highway and the European -Asian transport corridor are formed as a result of the joint work carried out with the companies of foreign countries operating in the territory of Central Asia and Kazakhstan and working with us together with the neighboring countries of the Caspian basin. This transport corridor is already operating and giving its effective results. It is very important for Central Asia, Kazakhstan countries, Azerbaijan and Georgian republics and foreign companies operating in our country. All these are the fruits of the joint work with the foreign oil companies in the Caspian basin. The utilization of the Trans-Caucasian highway and the Europe-Asian transport corridor are the new and hopeful events in the life of the Republic and the country. All these are the results of important measures taken to improve the Azerbaijan economy and they are demonstrating closer integration of our country with the World Community in a persuasive way. As honorable Heydar Aliyev says: "All these once more prove the correctness, expediency of our political and economical strategy and its efficiency for ensuring national interests of the Azerbajan Republic".

ILHAM ALIYEV PHENOMENON AND MODERN POLITICS

"This is a very important period for Azerbaijan. In this period there is a great need for people who are defending Azerbaijan's position. In this respect Ilham Aliyev's diplomacy is of great importance".

Endry Fockler
Vice president, Unocal

Descendancy in politics is generally accepted reality and is considered normal. Actually the length of the way, leading nation to the peak of the progress makes contribution to the significance of the descendancy and succession in politics.

At present a strong tendency towards "rejuvenation" is perceptible in the political environment of independent Azerbaijan. Ilham Aliyev, who was born into a great world of politics, who learnt from the most powerful politician of our planet, had quite uncommon life and brought up in an unusual "school". Later he scientifically enriched his primary skills at the Moscow Institute of International Affairs that was regarded as unique and special educational institution at that time. Ilham Aliyev, who together with his family experienced such periods as "political ascent", "persecution", "out of big politics", "new politics of the new era". Ilham Aliyev – a new star in the political arena, who witnessed such days and years

which were not fated to his contemporaries, possess the richest experience already. Today as well he is a listener, an excellent student, a graduate of Heydar Aliyev`s "school" that didn't have analogues in the history. When a talent comes together with the opportunity created by God, skillful politicians emerge. Ilham Aliyev is such a politician who stepped into the modern politics through the petroleum industry.

On February 10-12 in 1997 Ilham Aliyev took part in the international conference on energy issues hosted by the Cambridge Energy Research Associates in Houston (USA), as well as in May, 1998 participated in a number of conferences and seminars held in Washington, Los-Angeles and San-Francisco. Everybody was impressed by Ilham Aliyev's diplomatic ability who held fruitful talks with states-men and politicians of the USA, with the members of business circles, was interviewed by the most famous political newspapers of the USA during his trips. Of course, the first vice-president to SOCAR, Member of Milli Mejlis Ilham Aliyev's visits to the USA have been reflected and a lot of information about this events was given in the local mass media. Thus, we are not going to enter into more details about this. Simply, we would like in specific facts to show that I.Aliyev along with his political activity is the follower of Heydar Aliyev`s new oil strategy for independent Azerbaijan. Especially this ability is brightly expressed in the attempt of his diplomatic activity to achieve utilization of Azerbaijan oil wells for the benefit of Azerbaijan people and

independent Azerbaijan state. To prove this we would like to bring to your attention thoughts said by Ilham Aliyev in different periods:

— It is known that oil sometimes brings prosperity, development, and sometimes it causes hostility. From now we must do everything in order oil could strengthen Azerbaijan's position in the international arena and create a strong basis for the future well-being of our nation. I believe that Azerbaijan will defend its independence and strengthen it. I also believe that the territorial integrity of our country will be soon guaranteed, the people will live in peaceful conditions and in future we will direct oil revenues for such social developments as public health, culture, education. I believe that Azerbaijan as a significant and integrated member of the World community will be developing further.

— It is often asked what Azerbaijan will gain from oil contracts in future? First, investment flows will be provided for other branches of the country's economy. And it is already observed. Currently foreign investments are being done in other branches of the country's economy. Azerbaijan will procure new and modern technologies. As is known, the leading oil companies of the foreign countries possess state-of-the-art technology, and they arrange training programs for local oil-industry workers, workmen and specialists in Azerbaijan. At the same time our oil-industry workers attend training courses overseas, learn how to operate state-of-the-art technology.

Many new enterprises will be established in Azerbaijan in future and they will serve foreign oil companies. We have already established a number of joint ventures. They have received a large number of orders and their performance was very useful and profitable.

— Taxes paid by foreign companies will substantially increase income to the state budget. Thousands of new job positions will be opened in various industry and service branches. Finally, Azerbaijan will acquire ten billions of dollars from oil sales and this will enable to finance broad social programs to be implemented, salaries and pensions will be raised, as well as to render assistance to the needy families, disabled war participants and refugees.

— I am sure that Azerbaijan will have a great future. I am sure of that. There already exists a basis for the enhancement of people's well being and for future of industrial growth. Oil revenues will develop other branches of the industry as well, the future will not depend only on oil. Oil is a means we use to achieve our objectives. Oil itself is not an objective. I am an optimist. As is known, oil can bring to the countries both war and progress. But I am sure that the Caspian oil will bring peace to our region, create new opportunities for stable life, free trade and future generations.

— In near future we are going to produce 50 millions tons of oil every year. And this will stimulate the development of both oil industry and other related

fields, and base for people's welfare will be established. But oil is not an objective for us. Oil is a mean we use to achieve our objectives. Oil will enable the country to accelerate its economic growth, to strengthen further its independence.

The number of quotations could be increased. However, we stop here and remind a thought of Daniel Yorgen, author of a famous book "History of the Global Oil Industry": Mr. Ilham Aliyev is one of the persons who works to successfully develop oil industry. Oil companies know him as a specialist who knows his field very well.

HOW MUCH OIL AND GAS RESERVES ARE THERE IN AZERBAIJAN?!

"I can say with full confidence that the Caspian Sea will become one of the richest oil and gas centres in the World in the XXI century."

Heydar Aliyev

In the beginning of the XX century Baku became one of the "oil centres" in the world and retained a first place for a long time. During the second World War oilmen of Absheron took all the responsibility in supplying the army with fuel and increased oil production considerably. Because not all the time oil and gas production in Azerbaijan was increasing, rumours appeared about depletion of oil reserves in Azerbaijan. After Azerbaijan regained its state independence and put an issue of entering the World markets with its hydrocarbon resources on the top of agenda, this kind of rumours became more frequent thanks to our foes. The goal was known: to persuade major foreign oil companies that there are insufficiently little hydrocarbon reserves in the Caspian and thus to dissuade them from making investments in Azerbaijan. Unfortunately, sometimes either intentionally or accidentally these slanderers were supported by our own petroleum specialists. In other words, some authorities in the Azerbaijan oil industry when making forecasts about petroleum

reserves in fields gave underestimated reserve figures. Taken together this kind of "conservatist" forecasts made foreign oil companies` management hesitant, and reduced willingness to invest into Azerbaijan economy. Of course, the truth had to be revealed at some point in time, and we do not expect only high reserve figures all the time. The reserve figures are being made more precise as a result of ongoing exploration drilling and produced oil and gas volumes.

Fortunately, in all times there were highly intellectual, vast experienced people in Azerbaijan who have national feelings and put welfare of their nation in the first place. These people always advocate the truth and are able to defend their right way against every aggression. General Manager of Geophysics and Engineering Geology Production Union, President of Azerbaijan National Geophysics Committee, President of Azerbaijan Branch of American-Canadian Exploration Geophysics Association, Member of the European Geophysics` Society, Member of the International Geophysics` Society, Member of several foreign countries` oil societies, Chief editor of "Geophysics News in Azerbaijan" journal, Honoured Scientist, Doctor of Geology and Mineralogy, Memeber of International Ecoenergy Academy, Professor Kerim Kerimov is one of them. We did not enumerate all titles Professor Kerimov has. Professor Kerimov, who was selected as a Man of the Year in 1998 by the American Institute of Biography, is an extremely talanted, versatile person. Professor K. Kerimov has vast

knowledge of both onshore and offshore oil and gas fields and structures, and based on his versatile knowledge and analitic abilities is able to make very accurate estimations of oil and gas reserves. The estimates that Professor Kerimov declared first seemed to be "fantastic" and even some petroleum experts did not accept them in the beginning, but eventually his predictions were justified and now everybody understands that Professor Kerimov was right in his forecasts. The author of "Controversial Forecasts" Professor K. Kerimov says:

— Fatherland always needs intellectual, experienced and competent people loving it. I also cannot imagine myself separate from my nation. The situation Azerbaijan found itself after 1988, hurts me too as a patriot of my country. The misfortunes of my nation are "products" of long years and previous "leaders" of Azerbaijan stand in the origins of all devastation, troubles we find ourselves today. Today only our Honourable President Heydar Aliyev is capable to save our nation. We have not had such a great personality as Heydar Aliyev in our history. Heydar Aliyev is a guarantor of stability and state independence of Azerbaijan. Stability established in Azerbaijan as a result of his resolute, far-sighted policy enabled us to bring the Caspian hydrocarbon resources to the world markets. Our nation's foes try not only from abroad, but also from within our country to create social tensions, to destabilise the situation. We all must stand on our President's side and support his domestic and

foreign policy. Azerbaijan's today and future depends on oil. Oil, oil-related investments and oil revenues in future will bring to our country prosperity. For this reason our foes try to do everything possible not to let Azerbaijan oil to reach the world markets. Since the beginning they have been asserting that there are very little petroleum reserves in the Caspian. I remember, before the "Contract of the Century" was signed, some petroleum experts had been asserting that there were not more than 500 million tons of oil reserves in “Azeri”, “Chirag” and “Guneshli” fields. After preliminary calculations I came to conclusion that there were over 750 million tons of oil in those fields, and, therefore, I suggested to increase oil reserve estimate in ACG at least by 200 million tons. In 1992 before I went to the USA, I had given an interview to a local newspaper about my findings. On the second day of my trip to the USA, the president of Amoco asked me for a meeting. When we met he showed me my interview "Amoco cheats Azerbaijan not more no less-just a 100 million tons" published in newspaper "Azerbaijan". Then I had to explain that it was not exactly about cheating, but about the fact that reserves in the fields were underestimated. I started to explain my calculations to him and at the end he accepted my argument. I want to mention that , when AIOC President Terry Adams left Azerbaijan he conceded :" in the beginning we underestimated oil reserves by 100 million tons, but today we understand that there are even more oil reserves in the fields". In many cases

those people give high figures to make things more attractive, but in our case they are underestimating the reality.

During my first meetings with foreign oil company representatives on “Shah Deniz” I indicated that there were at least 500 Bcm of gas and 200 million tons of oil reserves in the area. I told them that I had full responsibility for my words and could show the location of the exploration wells to be drilled in the structure. At that time they could not make decisions out of my words.

I did scientific research on “Shah Deniz” and our results are based on geophysical analyses. Some articles were published against my forecasts, but eventually everybody accepted that I was right. The people who opposed me were those who did not want huge investments to come to Azerbaijan. Today I say with full confidence: GAS RESERVES IN “SHAH DENIZ” FIELD IS NOT 500 BCM, BUT 1.5 TCM! REFERRING TO MY RESEARCH BASED FORECASTS I DECLARE: THERE ARE AT LEAST 4 TCM OF GAS AND 8.7 BILLION TONS OF OIL RESERVES IN AZERBAIJAN. AZERBAIJAN OIL RESERVES ARE 24-25 % HIGHER THAN THAT OF KUWAIT! In order to use Azerbaijan huge natural resources for the benefit of the whole nation we need wise and far-sighted leader Heydar Aliyev!

Some Russian "politicians" knew that Azerbaijan possesses huge oil and gas reserves and in their interviews they tried to raise fear about impossibility of

laying oil and gas pipelines across Azerbaijan territory. We reacted to this and started to investigate this issue. As a result of our detailed research work on seismic situation, mud volcanoes and landslides in Azerbaijan territory we proved that it was possible to lay pipelines with no worry about safety. We did extensive calculations for the entire root of pipelines.

In order to clarify the matter once and for all we organised an International Workshop. The main conclusion of scientists from Azerbaijan, Kazakhstan, Turkmenistan, Uzbekistan, Russia, Iran, Georgia and Turkey was that the talks about impossibility of laying pipelines across Azerbaijan territory were groundless! In an address to the President of Azerbaijan, His Excellency Heydar Aliyev the Workshop participants confirmed it was perfectly safe to lay pipelines starting from Turkmenistan all the way across Azerbaijan!

It is my belief that a scientist must be also a true patriot!

Foreign oil companies have already invested more than 2.3 billion dollars into Azerbaijan oil industry. It is expected that total investments to Azerbaijan economy from 19 signed oil contracts will be 60 billion dollars. If we look at the PSAs we see that share of Azerbaijan in first 3 PSAs is not more than 10 %. The rationale behind this choice was to encourage, attract foreign investors to Azerbaijan. Later in other PSAs share of Azerbaijan was all the time increasing. For example, starting from the seventh PSA share of Azerbaijan is not less than 50%. Ilham Aliyev with his

diplomatic efforts made major contributions to broaden and strengthen co-operation with foreign companies. Another encouraging fact: starting from 2000 Azerbaijan will receive income from oil. In year 2000 AIOC will receive in revenues 500 million dollars from expected 5.25 million tons oil production. In year 2000 Azerbaijan will receive 100 million dollars (conditional on the situation on the world oil markets and oil prices) from this sum. Now our foreign partners are confident in endurance of stability created as a result of His Excellency President Aliyev`s successful domestic and foreign policy, they believe that there are plenty of hydrocarbon reserves in the Caspian and they are willing to broaden their presence in our country. We believe that Azerbaijan`s rich natural resources will enable our country to broaden economic ties with the rest of world and Azerbaijan will become one of the developed nations in the world. There are some obstacles and difficulties on our way to the fast development. The unfair war that Armenia started against Azerbaijan resulted in occupation of more than 20% of our territory and created more than one million refugees. These problems are major obstacles on our country's way towards economic development. Amendment 907 to "Freedom Support Act" made by the American Congress, also creates difficulties for Azerbaijan economic development.

Unfortunately, alongside with external problems there are also internal,domestic obstacles for the businesses operating in Azerbaijan. His Excellency,

President Heydar Aliyev says: "...Unfortunately, there are some people with spoilt moral in Azerbaijan. They are concerned only about their own welfare, they do not care about Azerbaijan nations welfare. Those people create bureaucratic obstacles for foreign businessmen and as a result of this some foreign businesses leave Azerbaijan. I am already informed about this immoral behavior of some sivil servants and I am determined to fight to a finish those people. Azerbaijan will follow irreversibly the way towards free market economy".

Azerbaijan people believe in prosperous future. Azerbaijanis believe that our occupied territories will be liberated, territorial integrity of Azerbaijan will be secured and firm, sustainable peace will be established not only in Azerbaijan, but in the whole Caucasus. Azerbaijan and the Caucasus will become the region of mutually beneficial economic co-operation for the world countries and one of the major fuel supply centres in the world. All these will happen, because Azerbaijan has such a wise, far-sighted, powerful leader as President Aliyev!

HOPE AND PATRONAGE OF OUR NATION SUPPORT OF OUR INDEPENDENCE

"My wish is that wherever the Azerbaijanis are let their national feeling be high. The duty of each of us should be to arouse the feelings of Azeries living outside Azerbaijan. And not only to arouse their feelings, to awaken them but also to reinforce them. This national feeling brings us to a unity and closer. This national feeling has formed the foundation of our state".

Heydar ALIYEV

Not only the real progress of the Azerbaijan oil industry, the export of Caspian oil and gas resources to the world markets, but also the renaissance of oil refining part of the industry and substantial increase of its potential is connected with the name and activity of his excellency President Heydar Aliyev. The history of "Azarneftyagh" PU and Heydar Aliyev's care and attention for our plant and its employees during the thirty years that he leaded Azerbaijan confirms this statement once more.

The "Azarneftyagh" PU is one of the oldest and biggest enterprises of refining and petrochemical industry in Azerbaijan. This plant was established in 1884 by the "Russia-Caucasus" stock company was nationalized during the Soviet period and during the II

World War it worked for the front day and night. The equipment installed by "ELOY-ABT-6", Petrofac (equipment #305) and "Locky Engineering" (equipment #202) companies were the latest technology and with high efficiency and all these were implemented thanks to Heydar Aliyev's direct leadership and care in increasing the quality and variety of products. His Excellency Hedar Aliyev has paid a visit to our plant four times within the period of his leadership in Azerbaijan. Each meeting with him turned to a big celebration for the employees of our plant and was remarkable with putting into operation newly installed equipment. At present there are interesting historical photographs and other exhibits about the indispensible service of this man of genius in development of our plant and the Azerbaijan oil industry in general in the Heydar Aliyev "Honorary Corner". in our enterprise. His excellency Heydar Aliyev's last visit to our plant on February 7, 1995 also was on the occasion of putting the new "ELOY-ABT-2" equipment constructed according to the agreement signed with the "Locky Engineering" company, South Korea. In this unit worth 25 million US dollars, light fractions decomposed from oil and produced lubricants meet the world standards in terms of quality. It is rejoicing that the republic's "AzGur" JSC, other construction companies and also the collective of our plant participated in construction of this unit. Heydar Aliyev thanked all people for participating in construction and commissioning of the unit and highly

estimated the construction of such unit in the oil refining industry in Baku. Mr. Heydar Aliyev who recalling the details of his previous visit to our enterprise said: " I remember, at this place where we are standing now there was the refinery named after XXII party congress. We are at the seashore of the Caspian Sea. I have visited this place several times before. Both the soil and air was black in here. When one went to the seashore he could see a black cover over the Sea. All these were the result of the poisonous discharges into the air from that old equipment. We decommissioned all of them. Then there was installed a "ELOY-ABT-6" equipment which was a new technology for that time. Those who have gathered here now were then working in that unit. They were taking part in the construction and commissioning of the unit. The completion of construction works in that unit in 1981 and putting it into operation was a great event for Azerbaijan. Certainly, commissioning of a plant producing six million tons and even more oil output was a great event. We had gathered in here at that time as well, we were happy and were congratulating each other.

Fifteen yeas have passed from that date. Today I can say with great pleasure that this big and perfect plant, the foundation of which was laid at that time is still operating. It is playing great role in Azerbaijan's economy and has taken its notable place in economy of the country. I am grateful for all who have been working in this plant since then, because they have

preserved, maintained this plant, they didn't let it get destroyed and used it efficiently for the country and the collective of the plant".

His excellency Heydar Aliyev highly valued the oil industry workers, the engineers working in oil refineries, technicians, professionals faithful to the traditions of the Azerbaijan oilmen, pointed out that certain part of oil produced in the Caspian Sea will be exported as crude oil and the remaining part will remain in Azerbaijan for refining and it is very important for us to refine this oil to produce from it oil products meeting the world standards. Therefore, the construction of this unit opens the way for this work. There is no doubt that we have to install new production units for oil refining in future as well. However, this equipment forms basis to produce high quality products from oil to be extracted as a result of the contracts we have signed.

Heydar Aliyev talking about the difficulties of the transition period reminded the possibility of solving some problems in case if each person does his job in his field properly. In this regard he said: "The potential of the Azerbaijan people is great. The resources of the Azerbaijan Republic are huge. Our aim and objective have to be the utilization of these resources efficiently". Our employees following the advice and instructions of His Excellency Heydar Aliyev are efficiently utilizing the internal resources and sources of our plant for successful implementation of the stipulated obligations. They answer honorable

President's attention and care with their practical work.

The employees of our enterprise that try to meet the needs of the Republic in fuel and lubricants and have overcome the critical lagging that took place in 1993-1996. As a result of the changes started in the second half of 1997 the economical indicators of the plant have improved substantially. Thus, although the first half of 1997 ended with losses, in the second half of the year these losses were completely recovered and the year ended with total profits of 28.5 billion manats. The achievements were further improved in 1998. The plan for oil receiving and processing was fulfilled completely and the year ended with net profits of 132 billion manats. The first half of 1999 was also successful, there were gained net profits of 42 billion manats.

The annual refining capacity of our enterprise is 14.5 million tons. However this output capacity is not fully used, and today only 4-4.5 million tons of crude oil is refined in our refinery. Thanks to the close assistance of His Excellency Heydar Aliyev several "ELOY-ABT" type first-stage oil processing units have been constructed during the last years and this created basis to receive short fractions necessary for lubricants. From this viewpoint reconstruction and modernization of oil production processes are the basic problems to be resolved. For the settlement of the problem a number of big world oil companies – "Mobile", "Shevron", (USA), "Solvaldub" (England),

"Manisman" (Germany), "Nichimen Corporation" (Japan), "Karovopolska" (Chekhiya) etc. have been invited to our enterprise according to the recommendations from SOCAR. We have held consultations and the companies have taken commitments on conducting feasibility studies for construction and modernization operations to be carried out. It means that in lubricants blocks the construction of which will be completed in future, will produce lubricants that can meet the international standards and be competitive in the world market and can justify the investments to be made in construction. Construction of a unit for chemical treatment of water, as well as a new energy block in our plant are also planned .

One of the problems of "Azarneftyagh" PU to be settled is the construction of bitumen equipment meeting the world standards. From the 250 thousand tons of bitumen to be produced according to the design, 200 thousand tons will be road bitumen and 50 thousand tons construction bitumen. The main unit of the equipment has been constructed and building of the packing unit is going on and will be put into operation by the end of the year. At present a long-term development plan is being prepared together with scientific-research and design institutes dealing with oil refining. The tender commission of SOCAR" will study different concepts for technological innovation of the refinery and necessary agreements will be signed.

Thanks to his Excellency Heydar Aliyev's care and practical work concrete steps were taken on August

18, 1999 in the direction of resolution some of the problems of our plant. An agreement was signed by the president of SOCAR Natig Aliyev and Joseph Grandson, Head of the US Trade and Development Agency on allocation of grant to conduct feasibility study for cleaning of diesel and jet fuels with alkali and also reconstruction of processes for receiving distilled oil acids based on "Fiber-film" technology. The signing ceremony passed with participation of Heydar Aliyev was another proof of the successful implementation of the new oil strategy.

One of the permanent advice and instruction of His Excellency Heydar Aliyev to us is to provide the refugees and internally displaced persons with financial and moral assistance, to improve the employees' welfare and living standards. In this respect our enterprise carried out gradual and expedient work. At present 100 refugee families have been settled in "Dalgha" recreational house, "Umid" health center, "Lala" school children's camp and other public buildings under the "Azarneftyagh" PU. The relevant departments and unit managers of our plant are constantly dealing with all their problems. Every month 27 million manats are allocated to satisfy the needs of refugees.

Improvement of housing conditions of the workers and employees is in the focus of attention as well. Just this year, in January a 7 storied building consisting of 63 apartments has been distributed to our employees. The construction of another 3 new buildings

consisting of 203 apartments is being completed. By the end of year 2000 our employees needs for housing will be satisfied 75%. The construction of dwellings will also be continued in the following years depending on availability of funds.

Today Azerbaijan is living its most difficult and complex period. On the one hand the unjust war started by Armenia against Azerbaijan and resulted in occupation of 20 per cent of territory, on the other hand the difficulties of transition period have weakened the country's economy and made the life of people hard. However nobody looses the hope for tomorrow. On the contrary, the Azerbaijan oil workers, all our people believe from the bottom of heart to Heydar Aliyev, the wise internal and external policy pursued by him, the new oil strategy of Azerbaijan. There can not be the slightest doubt that this strategy will be successful and our country will become a member of the World Community with equal rights and will have happy and prosperous future. At the time when His Excellency Heydar Aliyev was receiving treatment abroad we once more witnessed the inexhaustible love of people and national affection to him. The letters and telegrams full of love addressed to clinics in Kilivlend and Gulhane Medical Academy were numberless.. Everybody was wishing the President quick recovery and safe return home to take the helm of leadership of Azerbaijan. In one of the telegrams signed by the collective of our plant said: " ... Before your departure to the USA to

take part in the celebrations of the 50th anniversary of NATO we knew that there would be signed agreements with some well-known major oil companies. Your signing of those agreements before undergoing the serious surgical operation, forgetting about your health for the prosperity of country make us, the oil workers, in general each citizen of Azerbaijan, happy and we are very much touched. This is heroism, a great service for the nation! For all these we would like to express our gratitude to you and assure you that we will justify your high care and selflessness for our nation with our practical work and endless love"!

Today the Azerbaijan people is establishing free market economy under the leadership of Heydar Aliyev, the biggest political figure in the world, the wise and farsighted President. With joint efforts a firm foundation has been laid for the prosperous development of the country's economy in the XXI century. Everybody believes that the new oil strategy of independent Azerbaijan worked out by His Excellency Heydar Aliyev and continued with diplomatic mastery by the deputy Ilham Aliyev will bring to Azerbaijan economic prosperity, great political authority and respectful position in the World Community.

P. S. I have written this book due to wish of my soul as the alive witness of works done. Certainly, the author of a new petroleum strategy of the independent Azerbaijan State Heydar Aliyev and one of the most active executors of this strategy Ilham Aliyev have done such great works, that it is impossible to contain all those in this book.

Therefore, I have desire to write again about it in the future.

Heydar Aliyev is making a record in memorandum-book on "Istiglal". 1998 / Heydər Əliyevin "İstiqlal"ın xatirə kitabında qeydi. 1998

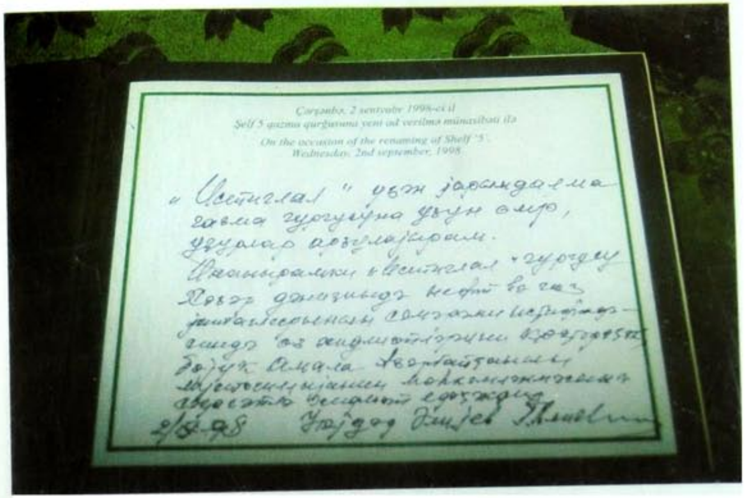

The Contract of the Century — 1994 / "Əsrin müqaviləsi". 1994-cü il.

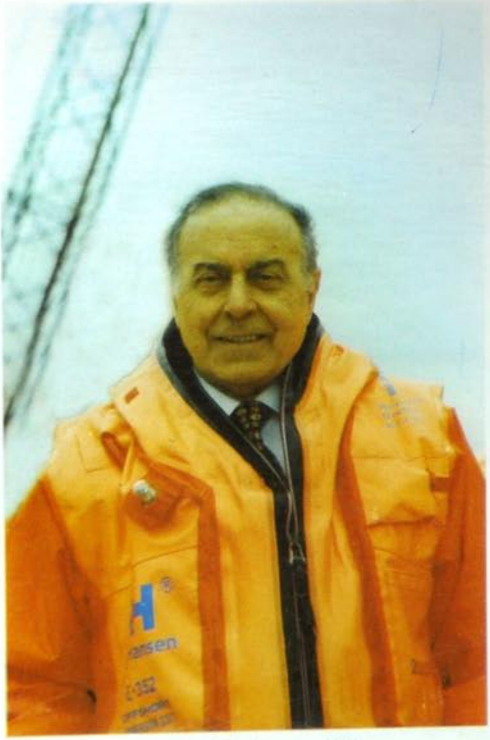

Norway— 1996 / Norveç — 1996

On "Istiglal" drillng rig. 1998 / "İstiqlal" qurğusunda. 1998

Flying by helicopter to "Istiglal" drilling rig. 1998 / "İstiqlal" qazma qurğusuna vertolyotla uçarkən. 1998

During recording in memorandum-book in AIOC office. / ABƏŞ-in ofisində xatirə kitabına qeyd

The opening of Dubandi oil terminal — 1997 / Dübəndi neft terminalının açılışı. 1997

At the celebrations dedicated to the opening of new AIOC office. / ABƏŞ-in yeni ofisinin açılış mərasimi.

Supsa — 1999 / Supsa — 1999

The opening of "Istiglal" drilling rig. Baku —1998 / "İstiqlal" qurğusunun açılışı. Bakı — 1998

At the "Dada Gorgud" platform. / "Dədə Qorqud" platformasında.

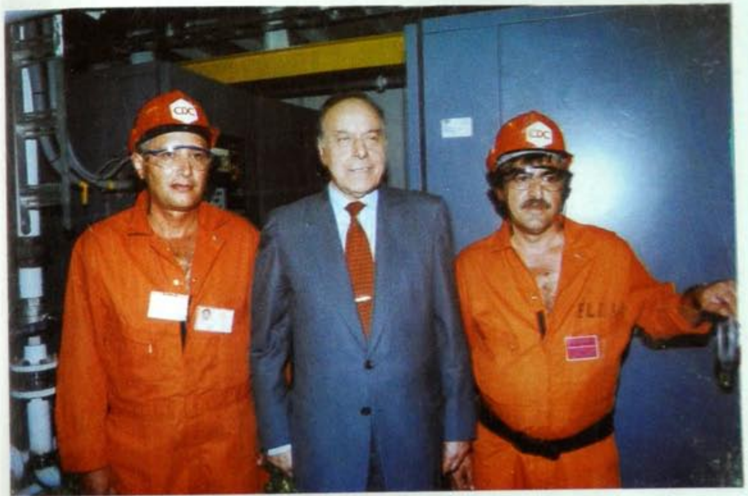

With Azeri drillers working on "Istiglal". 1998 / "İstiqlal"da işləyən azərbaycanlı qazmaçılarla. 1998

Norway — 1996 / Norveç — 1996

"Istiglal" — 1998 / "Istiqlal" — 1998

At the exhibition "Khazarneftegaz — 1998" / "Xəzərneftqaz — 1998" sərgisində.

At the celebrations dedicated to putting into operation "Dada Gorgud" platform. 1996 / "Dədə-Qorqud" platformasının istifadəyə verilməsi mərasimi. 1996

The opening of Dubandi oil terminal — 1997. / Dübəndi neft terminalının açılışında. 1997

Baku. Gulustan Palace. 1998 / Bakı. Gülüstan sarayı. 1998-ci il.

One more oil contract signed. Baku, 1998. / Daha bir neft müqaviləsi imzalandı. Bakı. 1998-ci il.

Remembering past years. Baku — 1998 / Ötən illəri xatırlayarkən. Bakı — 1998

At the exhibition "Khazarneftegaz" — in 1998 / "Xəzərneftqaz — 1998" sərgisində.

Japan, Tokio — 1998 / Yaponiya, Tokio — 1998

The presentation of "Heydar Flower". Baku — 1997 / "Heydər gülü" təqdım edilərkən. Bakı — 1997

At the extraction of Early Oil. Baku — 1996
/ İlkin neftin çıxarılma anı. Bakı — 1996

Visiting drilling rig in the Caspian Sea. Baku — 1997
/ Xəzərdəki qazma qurğusunda. Bakı — 1997

"The Silk Way". 1998 / "İpək yolu" — 1998

Baku. After signing of a new oil contract. / Bakıda. Növbəti neft müqaviləsi imzalandıqdan sonra.

HEYDƏR ƏLİYEV

VƏ MÜSTƏQİL

AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİNİN

YENİ NEFT STRATEGİYASI

Bəşəriyyəti ətalət və durğunluq "bataqlığından" qurtararaq irəliyə aparan, tərəqqini sür`ətləndirən qeyri-adi zəka sahibləri, onların gördükləri işlər olub. Əsrlər boyu təbiət öz ne`mətləri, bə`zən isə sirli və müəmmalı "sürprizləri" ilə insanları təəccübləndirməklə bərabər, yaşadıb, ehtiyac və yoxsulluğun dəmir məngənəsindən, primitiv həyat tərzindən qurtarmasına şərait yaradıb. Lakin onun verdiklərindən məqsədyönlü istifadəni bacarmayanda, müəmma və sirlərini açaraq insanlığın xeyrinə, onun əmək və həyat şəraitinin yüngülləşməsi yönümündə istifadə etməyəndə olub-qalan sərvətlər də mə`nasız görünür. Yalnız dahilərin kəşfi və müdriklərin həmin kəşflərin bəhrələrindən istifadə etmək bacarığı sayəsində cəmiyyət pillə-pillə yüksəlmiş, müasir sivilizasiyanın geniş imkanlarına qovuşmuşdur.

Böyük kəşflər inqilabi dəyişikliklər yaratmaq, cəmiyyəti daha bir tərəqqi mərhələsinə qaldırmaq gücünə malikdir. Məsələn, buxar maşınının, daha sonralar isə elektrik cərəyanının və onun əsasında elektrik mühərriklərinin meydana gəlməsi müasir sənayenin əsasının qoyulmasına səbəb oldu. Əslində bu insanlığın həyatında yeni dövrün başlandığı demək idi.

Daxili yanma mühərriklərinin kəşfi də bütün dünyada həyat və yaşayış səviyyəsini yüksəldən qeyri-adi yeniliklərdən olub.

Daxili yanma mühərrikləri təkcə gündəlik həyatımızdakı yerdəyişmələrin sür`ətini yox, bütövlükdə inkişafın irəliyə doğru hərəkət sür`ətini artırdı. Məhz onun sayəsində adamlar bir yerdən başqa yerə daha tez çatır, dövlətlər və ölkələr arasında mal mübadiləsi intensivləşir, insan kosmosa uçur. Günəşə, Aya ucalır, əlçatmazlıqları fəth edir. Quraşdırılmış "dəmir qutulara" sür`ətli hərəkət "bəxş edən" "dəmir ürəyi" işlədən "alovlu qan" isə yerin altından çıxan neftdir! İnsanlar yalnız bu mö`cüzəli "qara maye" ilə tanışlıqdan sonra qaranlığın bağrını dələn yeni işıqdan, məişətdə təzə istilik mənbəyindən, ən nəhayət rahat və sür`ətli hərəkət imkanından bəhrələnməyə başlamışdır. Alimlər neftdən yeni məhsullar alınması üsullarını öyrəndikcə işbazlar ondan daha çox qazanmaq yollarını mənimsəyir, siyasətçilər isə neft mənbələrini ələ keçirmək vasitələrini araşdırırdılar. Çünki neftdəki qüdrət üzə çıxarıldıqca onun vasitəsilə dünya bazarına tə`sir göstərməyin, digər mal-məhsulun qiymətinin müəyyənləşdirilməsində həlledici imkanları da bəlli olurdu. Özü də lap ilk dövrlərdən e`tibarən neftdən yalnız "neft oyunlarından" baş çıxaranlar qazana bilirdilər. Nefti olmaq hələ həmin nefti çıxarıb sata bilmək, ondan bəhrələnmək demək deyildir! Başqa sözlə, yaşadığın ərazidə neftin mövcudluğu özlüyündə həmin xalqı xoşbəxtliyə, dövləti zənginliyə çatdırmır. Bu gün də dünyanın əvəzolunmaz enerji mənbəyi

sayılan neftdən bəhrə götürmək üçün ağıllı siyasət yürütməyi, hadisələri irəlicədən görərək düzgün səmt götürməyi, nəhəng maraqların şahə qalxan dalğaları arasında öz "mənafe gəmisini" məharətlə idarə etməyi, tufanlar qoynundan sağ-salamat çıxarmağı bacaran qeyri-adi zəka, qüdrətli əl gərəkdir! Əks halda neft xalqın xoşbəxtliyindən bədbəxtliyinə çevrilə bilər!

QƏDİM NEFT DİYARI ABŞERON

"Azərbaycan qədim neft diyarıdır və dünyada ilk dəfə neft fontanı bizim ölkəmizdə olubdur. Dənizdə, suyun dibində olan neft yataqlarının istifadə edilməsində, neft hasilatında da Azərbaycan birinci yerdədir. 50 il bundan əvvəl - 1949-cu ildə Xəzərdə, Neft daşları adlanan yerdə böyük neft yataqları açılıb istifadəyə verilmişdir və bununla da bütün dünyaya bəyan edilmişdir ki, dənizdə, suyun dibindən neft və qaz hasil etmək mümkündür. Bir daha qeyd edirəm ki, indi - XX əsrin sonunda Azərbaycan Xəzər dənizinin böyük potensialını, yə'ni mineral ehtiyatlar, neft və qaz potensialını aşkara çıxararaq dünyaya bəyan edibdir".

Heydər ƏLİYEV

Bəlkə də ulu babalarımız mavi Xəzərin qumlu sahillərində, qayalıqlar qoynunda "küləkli şəhər" salıb yaşayarkən heç də münbit olmayan torpağın altında qiymətli bir sərvətin — neft-qaz yataqlarının yerləşməsindən xəbərsiz imişlər. Yaxud ola bilsin ki, əcdadlarımızı yayı isti, qışı küləkli keçən bu diyara cəlb edən elə yanar torpaq və yerdən çıxan qara, sirli maye olub. Hər halda Abşeron yarımadası qədim neft diyarı sayılır. Tarixi araşdırmalar göstərir ki, eramızdan əvvəl VII—VI əsrlərdə burada neft çıxarılırmış. Bir qədər sonra, orta əsrlərdə ibtidai üsullarla neft quyuları qazıldığı, neft və qaz

çıxışlarından müxtəlif məqsədlərlə istifadə edildiyi mə'lumdur.

XVII əsrdə Abşeronda olan alman səyyahı 1684-cü ildə ilk dəfə Avropa ədəbiyyatında Bakıdakı neft mə'dənlərinin təsvirini vermişdir. Neft qədimdən çıxarılsa da, onun hasilatı haqqında mə'lumat XIX əsrin əvvəllərindən qeydə alınıb. Həmin mə'lumatlar Bakıda və Abşeron yarımadasında neft hasilatının ildən-ilə artdığını, neftin çıxarılmasının təkmilləşdirildiyini göstərir, 1821-72-ci illərdə Bakıda 320 min ton neft çıxarılmış, 1844-1847-ci illərdə Xəzər dənizi sahilində — Bibiheybətdə mexaniki üsulla ilk neft quyusu qazılmışdır. Lakin neftə aid ədəbiyyatda rəsmi olaraq, dünyada mexaniki üsulla ilk neft quyusunun 1859-cu ildə ABŞ-ın Pensilvaniya ştatında qazılması qəbul edilmişdir. Neft sənayesinin inkişafının başlanğıcı da bu dövrdən hesab olunur.

Texnika inkişaf etdikcə, ondan neft hasilatında daha geniş istifadə olunduqca istehsal da yüksəlirdi. 1871-ci ildə Balaxanıda mexaniki üsulla qazılmış neft quyusundan gündə 700 pud neft çıxarılırdı. 1872-ci ildə neft sənayesində icarə sisteminin ləğvi bu sahəyə xarici kapitalın sür'ətli axınını tə'min etdi. Azərbaycanda istismar olunan neft quyularının sayı 1873-cü ildəki 9-dan 1901-ci ildə 1740-a, dərinliyi isə 53 metrdən 3645 metrə çatdı. Nəticədə neftin hasilatı 63,9 min puddan 667,1 puda (10,67 mln.tona) qədər artdı. XIX əsrin sonunda Azərbaycan neft hasilatına görə ABŞ-ı ötüb keçərək 1898-ci ildə dünyada birinci yerə çıxdı. Bu dövrdə

Bakıda xarici və yerli neft inhisarları meydana gəlirdi.

Neftin istehsalı artdıqca, e`mal sənayesi də yaranıb formalaşır, inkişaf edirdi. Artıq XIX əsrin ikinci yarısından e`tibarən neftdən daha qiymətli məhsullar almaq məqsədilə onun e`malına maraq artırdı. Rusiyada neft sənayesinin meydana gəlməsi Azərbaycanla bağlıdır. 1837-ci ildə Balaxanıda neftayırma ("fotogen" - kerosin) zavodu, 1861-ci ildə Suraxanıda sənaye sahibkarı Kokorev D.İ.Mendeleyevin köməyi ilə kerosin zavodu yaratmışdı. 1863-cü ildə bakılı texnik Cavad Məlikov Bakıda neft e`malı zavodu tikdirmiş, 1865-ci ildə Qroznıda ilk neftayırma istehsalını təşkil etmişdi. 1866-cı ildə Bakıda təqribən 100 min pud kerosin istehsal olunmuşdu. 1868-ci ildə isə artıq 23 kiçik neftayırma zavodu işləyirdi. 1873-cü ildə bakılı texnik A.Təbrizov neftin fasiləsiz e`malı prosesini işləyib hazırlamışdı. 1875-ci ildə Bakıda neft e`malı müəssisələrinin sayı 62-yə, kerosin istehsalı 848,7 min puda çatdırıldı. Bakıda neft sənayesinin cəmləşdiyi "Qara şəhər" yarandı. 1883-cü ildə D.İ.Mendeleyevin təklifi ilə "Nobel qardaşları" zavodunda ilk kub batareyası istifadəyə verildi və digər zavodlar tədricən bu üsulla neft e`malına keçdi. Artıq 1900-cü ildə Bakıda 66 kerosin, 18 kerosin-yağ, 3 yağ, 4 benzin, 1 surroqat və 2 qudron zavodu var idi.

Bakıda yaranmış neft şirkətlərinin sayı getdikcə artırdı. Sərvət dalınca Abşerona axışan kapitalistlər ümid verən torpaqların əsas hissəsini ələ keçirirdilər. Nobel qardaşlarının 1879-cu ildə yaratdıqları şirkət

neft quyuları qazmaq və istismar etməklə bərabər, axtarış-kəşfiyyat, neft e`malı, ticarəti, elmi-tədqiqat işləri ilə də məşğul olurdu.

1883-cü ildə Rotşildin nümayəndəsi Parisdən Bakıya gəlib "Xəzər-Qara dəniz" səhmdarlar şirkətini yaradır, tez bir zamanda rus neft sənayeçisi Peşkovskinin mə`dən, zavod və digər müəssisələrini ələ keçirir. Rotşild eyni zamanda "Mazut" ticarət komissiyası yaratmışdı. Ona borclu olan zavod sahibləri ağ nefti yalnız "Mazut"a təhvil verməli idilər. Bir çoxları bu komissiyanın "fəaliyyətindən" iflas olmuşdu.

1890-cı ildə ingilis Ceyms Vişau Bibiheybətdə neft mə`dənləri və Qaraşəhərdə "Şibayev şirkəti"nin zavodlarını alır. Belçika, Almaniya və Amerika Birləşmiş Ştatlarının nümayəndələri də Bakıda şirkətlər, maliyyə-kredit, ticarət müəssisələri yaradırlar.

Bakı mə`dənlərində gözlənilmədən elə fontanlar olurdu ki, gündə min tonlarla neft çıxırdı. Heç yerdə və heç kəsin tanımadığı adi bir adam birdən-birə milyonçuya çevrilirdi. Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Musa Nağıyev, Şəmsi Əsədullayev, Murtuz Muxtarov, Seyid Mirbabayev, Montaşov, Mirzəyev, Şibayev, Leonozov və başqaları belə varlananlardan idilər. Elə ki, fontan vururdu, qonşuluqdakı torpağın qiyməti birə-min artırdı. Neftin bütün üstünlüklərini və gələcəkdəki əhəmiyyətini yaxşı bilən dünyanın böyük dövlətlərinin uzaqgörən siyasətçiləri bu misilsiz yanacağa yiyələnmək üçün planetin bütün guşələrində olan neft yataqlarını ələ keçirməyə can atırdılar. Amerikalı Con Rokfellerin "Standart oyl", İngiltərədən Henri Deterdinqin rəhbərliyi

altındakı "Royal Döyçe Şell", fransızlardan Rotşildin "Xəzər—Qara dəniz" və "Mazut", isveçli "Nobel qardaşları"nın sindikatları Bakıya can atırdı. Beləliklə, neft sənayesi hesabına gündən-günə inkişaf edən Bakı dünya şəhərinə çevrilirdi.

Azərbaycan neftinin tarixindən söhbət açan zati-aliləri Heydər Əliyev onun inkişafını mərhələlərə də bölmüşdür. Heydər Əliyev göstərir ki, "Azərbaycanın neft sənayesinin qədim və zəngin tarixi var. Azərbaycan qədim Odlar diyarıdır. 1848-ci ildə dünyada ilk dəfə məhz Azərbaycan torpağında neft fontan vurub və dünyada neftin sənaye üsulu ilə hasilatına başlanıbdır. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan neftçiləri qurudan dənizə doğru irəliləyiblər və Xəzərin sahillərində neft quyuları qazıb dənizin dibindən də neft çıxarmaqla məşğul olublar. 1922-ci ildə məhz burada, bu sahədə mühəndis, polyak vətəndaşı Pototskinin təklifləri əsasında suda, dənizdə quyular qazılmağa və dənizin dibindən neft çıxarılmağa başlanıbdır".

Əsrimizin 40-cı illərində isə Azərbaycan neftçiləri dünya miqyasında böyük nailiyyət əldə etmişlər. Məşhur Neft daşlarında ilk dəfə quyu qazıb, Xəzər dənizinin, demək olar, ortasında olan sahədə neft fontanı almağa nail olmuşlar. Bu hadisə 1949-cu ilin noyabr ayında baş vermişdir. Sonrakı illərdə əfsanəvi Neft daşlarında dənizin dibindən neft hasilatı genişlənib və Azərbaycan yenə də dünyada dənizdən neft çıxarılmasının bünövrəsini, əsasını qoymuşdur.

Beləliklə, Azərbaycanda neft sənayesinin inkişafını **üç mərhələyə** bölmək olar: XIX əsrin ikinci yarısından, ortasından təxminən XX əsrin 20-ci ilinə qədər — bu, **birinci mərhələdir**. 1920-ci ildən Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə edənə qədərki dövr neft sənayesinin **ikinci mərhələsidir**. Nəhayət, Azərbaycan dövlət müstəqilliyi əldə edəndən sonra ötən illər Azərbaycan neft sənayesinin **üçüncü mərhələsidir**. Hər bir mərhələnin özünəməxsus xüsusiyyətləri və parlaq tarixi var.

Biz birinci mərhələdə Azərbaycan neft sənayesinin təşəkkülü və inkişafı barədə qısaca da olsa söhbət açdıq. Əsas mövzuya keçməzdən əvvəl sovet dövründə Azərbaycan neft sənayesindəki durum barədə bir neçə kəlmə söyləmək istərdik.

DAHİYANƏ UZAQGÖRƏNLİYİN DÖVRÜMÜZƏ ÇATAN BƏHRƏSİ

"Allah Azərbaycan xalqına zəngin təbii sərvətlər bəxş etmişdir. Azərbaycan xalqının da dəyərli insanları, böyük alimləri, fədakar neftçiləri və başqa mütəxəssisləri bu zəngin sərvətlərin vətən, xalq naminə istifadə edilməsi üçün böyük işlər görmüşlər. Bu işlərdən biri də neft sənayesinin texniki, istehsal bazasının, infrastrukturunun yaranması olmuşdur".

Heydər ƏLİYEV

XIX əsrin sonunda Azərbaycan neft hasilatına görə ABŞ-ı ötüb keçmiş, 1898-ci ildən dünyada birinci yerə çıxmışdı. 1901-ci ildə Rusiyada ən çox — 11,9 milyon ton neft hasil edilmişdi.

1913-cü ildə isə vəziyyət tamamilə dəyişdi. Yüksək mənfəət götürmək ehtirası və buna görə neft yataqlarının vəhşicəsinə istismarı nəticəsində Rusiyada neft hasilatı 10,3 milyon tona, o cümlədən Azərbaycanda 7,7 milyon tona endi. Birinci dünya müharibəsi, xarici hərbi müdaxilə və vətəndaş müharibəsi illərində neft çıxarılması Rusiyada 3,8 milyon tona, Azərbaycanda isə 2,9 milyon tona qədər azaldı. Sovet hakimiyyətinin qurulması ərəfəsində neft sənayesində acınacaqlı vəziyyət yaranmışdı. Minlərlə istismar quyusu dayanmış, bir çox sahələrdə neftli horizontları su basmışdı. Qazma işləri demək olar ki, aparılmırdı. Erməni daşnaklarının əli ilə Bakıda

törədilən mart qırğını, şəhərin dəfələrlə əldən-ələ keçməsi qeyri-sabitlik doğurmuşdu. Yollar kəsildiyindən nefti başqa yerlərə daşımaq xeyli çətinləşmişdi. Neft mə`dənləri bərbad hala düşmüşdü. Yoluxucu xəstəliklər tüğyan edir, içməli su tapılmırdı. Mə`dənlərdəki neftlə dolu çalalardan, ambarlardan aşıb-daşan neft havanı daha da ağırlaşdırır, yanğın təhlükəsi törədirdi. Sovet hakimiyyəti qurulduqdan dərhal sonra Azərbaycan Rusiyaya ilk neft "hədiyyəsini" verdi. Rezervuar və ambarlarda olan 5 milyon ton xam neft 1920-ci ilin 29 aprelindən iyunun ortalarına qədər, qırx gün ərzində dəniz və dəmir yolu ilə Rusiyaya daşındı. Rusiyanın dağılıb bərbad olmuş sənayesi, nəqliyyatı və kənd təsərrüfatı tədricən dirçəlməyə başladı. Bu qədər neftin sür`ətlə daşınmasını təşkil etdiyinə görə "Azneft"in rəisi Aleksandr Serebrovski "Qırmızı Döyüş Bayrağı" ordeni ilə təltif edildi.

24 may 1920-ci ildə Azərbaycan İnqilab Komitəsi neft sənayesinin milliləşdirilməsi barədə dekret imzalamışdır. Milliləşdirilmiş neft sənayesini idarə etmək məqsədilə Azərbaycan Neft Komitəsi ("Azərneftkom") təşkil olunmuşdu. Bundan sonra Azərbaycan neft sənayesində "sovet quruculuq planları"nın həyata keçirilməsinə başlanılmışdır. 1922-ci ilin yanvarında Sabunçuda ilk sovet neft quyusu qazıldı. Həmin ildə Bibiheybət buxtasında, Xəzər dənizində yaradılan sün`i adacıqda ilk dəniz neft quyusu qazıldı. Beləliklə, 18 aprel 1923-cü ildə altı quyudan fontan vurmaqla neftlə zəngin "İliç buxtası" kəşf edildi. Azərbaycan neft

sənayesi mütəxəssislərinin təklif etdikləri yeni qazma üsulları, neft-maşınqayırma mütəxəssislərinin hazırladıqları yeni texnika mə`dənlərdə tətbiq edildi. Azərbaycan neft sənayesi günü-gündən dirçəlirdi. 1927-28-ci illərdə respublikada neft hasilatı 1913-cü il səviyyəsini ötüb keçdi. 1940-cı ildə Azərbaycan neft sənayesi keçmiş SSRİ məkanında hasil olunan neftin dörddə üçünü verirdi. Böyük Vətən müharibəsi illərində cəbhəni yanacaqla tə`min etmək vəzifəsi Azərbaycan neftçilərinin üzərinə düşmüşdü. Ölkə neftçilərinin fədakarlığı sayəsində təkcə 1941-ci ildə 23 milyon 541 min ton neft çıxarıldı.

Azərbaycan alimləri və mühəndis-texnik işçiləri yüksək oktanlı benzin alınması texnologiyasını işləyib hazırladılar. Müharibə dövründə — 1941-1945-ci illərdə Azərbaycan ittifaq fonduna 75 milyon ton neft, 22 milyon ton benzin və başqa neft məhsulları vermişdir.

Müharibədən sonra Azərbaycan neft sənayesi yeni dövrə qədəm qoymuşdur. 1948-ci ildən Xəzərdə neft çıxarılmasına başlanmışdı. 1949-cu ilin sonlarında SSRİ Nazirlər Soveti "Azərbaycan SSR-də dəniz neft yataqlarının kəşfi və istifadəyə verilməsi işini yaxşılaşdırmağa dair tədbirlər haqqında" qərar qəbul etdi. "Azərdənizneft" tresti yaradıldı. Sonrakı illərdə Abşeron arxipelaqında yeni məhsuldar neft sahələri, Əli Bayramlı şəhəri yaxınlığında yeni neft yataqları istifadəyə verildi. 1971-ci ildə Azərbaycanda I milyardıncı ton neft çıxarıldı. Azərbaycan neft elminin mərkəzi sayılır, Bakı isə neft akademiyası adlandırılırdı. Neft yataqlarının kəşfiyyatı,

qazılması və işlənilməsi, mütərəqqi texnikanın və texnoloji üsulların tətbiqinə dair bir çox yeniliklər ilk dəfə Azərbaycanda həyata keçirilmişdir. Ölkədə neft sənayesinin bir sıra elmi-tədqiqat institutları, istehsal birlikləri, neft-maşınqayırma müəssisələri fəaliyyət göstərirdi. Lakin Azərbaycan neft sənayesinin daim yüksələn xətlə inkişaf etdiyini düşünmək yanlış olardı.

1960-cı illərdə neft-qaz sənayesinin səmərəliliyi və inkişaf sür`əti aşağı düşmüşdü. Həmin dövrdə neftin ümumi hasilatı 1,3 milyon ton, qaz hasilatı isə 659 milyon kubmetr azalmışdı. Belə bir gərgin vaxtda Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbər tə`yin edildi. Özünəməxsus enerji, qətiyyət və təşkilatçılıq bacarığı ilə Heydər Əliyev respublikanın xalq təsərrüfatını, o cümlədən neft-qaz sənayesini yenidən qurmağa başladı. Onun gərgin səy`i nəticəsində bir ildən sonra "Azneft" üzrə neft hasilatının azalma sür`əti 7,2 faizdən 4,3 faizə endi. Neft sənayesində geoloji-kəşfiyyat işlərinin səmərəliliyi xeyli artdı. 8 yeni yataq kəşf edildi. Neftin sənaye ehtiyatları artımı üç dəfə, qazın sənaye ehtiyatları artımı iki dəfə çoxaldı.

Yetmişinci illərin əvvəllərində Azərbaycan neft sənayesinin inkişafında yeni dövr başlandı. Heydər Əliyevin yeritdiyi uzaqgörən və müdrik iqtisadi siyasət nəticəsində Bakıda çox iri neftayırma kompleksi yaradılmasının əsası qoyuldu. Onun şəxsi təşəbbüsü və nüfuzu sayəsində Bakıdakı neftayırma zavodlarının yenidən qurulmasına başlandı. 1976-cı ildə "Azərneftyanacaq" İB-də, 1982-ci ildə "Azərneftyağ" İB-də neftin ilkin e`malı qurğularından ibarət "ELOU-AVT"

kompleksi istifadəyə verildi. Hələ 70-ci illərin başlanğıcında ittifaq rəhbərliyinin diqqətini Azərbaycandakı neft sənayesinin gələcək inkişafında mühüm yer tuta biləcək neft e`malına yönəldən Heydər Əliyev "Azərbaycanda neftayırma sənayesinin yenidən qurulması" planının SSRİ rəhbərliyi tərəfindən təsdiqinə nail olmuşdu. Respublikada 1976-cı ildə "ELOU-AVT-6", 1980-ci ildə "Katalitik Riforminq", 1986-cı ildə "Neftin kokslaşdırılması", 1993-cü ildə "Katalitik Krekinq" qurğularının tikilməsi məhz həmin planın və Heydər Əliyev uzaqgörənliyinin nəticəsidir. O vaxt görülən işlər müstləqil Azərbaycanda dünya standartlarına uyğun neftayırma sənayesinin formalaşmasına imkan yaratmışdır. Heydər Əliyevin göstərişi ilə 70-80-ci illərdə Azərbaycanda iri gəmilərdən, təchizat gəmilərindən, borudüzənlərdən, xüsusi seysmik tədqiqat və axtarış gəmilərindən ibarət güclü dəniz neft donanması yaradılmışdır. Bir sıra üzən qazma qurğularının, yarımdalma qazma qurğularının və özüqalxan qazma qurğularının yaradılmasında zati-aliləri Heydər Əliyevin böyük zəhməti və xidməti vardır. O, neftçilərə daim qayğı göstərmiş, gərgin əməklərini yüksək qiymətləndirmişdir. H.Əliyevin təklif və təqdimatı əsasında üç nəfər "Sosialist Əməyi Qəhrəmanı", 22 nəfər əməkdar səmərələşdirici, inşaatçı, geoloq və neft ustası fəxri adına layiq görülmüşdür.

Heydər Əliyev SSRİ rəhbərliyində işləmək üçün Moskvaya getdikdən sonra Azərbaycan neft sənayesində də bir geriləmə və tənəzzül müşahidə olunmağa başlanmışdır. Doğrudur, 1985-ci ildə yüksək neft-qaz

potensialına malik "Çıraq" yatağı, 1987-ci ildə isə "Çıraq"dan Cənub-qərbdə, Abşeron-Balaxanı qalxım sahəsinin davamında yüksək neft-qaz ehtiyatına malik daha bir yataq - "Azəri" neft-qaz yatağı kəşf edilmişdi. Lakin bu yataqların mənimsənilməsi respublikamız qarşısında böyük problemlər yaratdı. Çünki yataqların kəşfi dövrü sovet hakimiyyətinin dağılması, Azərbaycanın müstəqillik yoluna qədəm qoyması ilə eyni vaxta düşmüşdü. Bu dövrdə neft sənayesinin, eləcə də Azərbaycanın bu yataqların işlənməsi üçün lazımi səviyyədə iqtisadi və texniki imkanları yox idi. İki yol qalırdı: ya yataqların mənimsənilməsindən ötrü vəsait və texniki imkanların yaranması üçün 10-15 il gözləməli, ya da xarici şirkətlərin gücü ilə iş aparılmalıydı. Ən doğru varinat vaxt itirmədən işə başlamaq idi. İlk dəfə hələ 1989-cu ildə "Azəri" yatağında xarici şirkətlərlə birgə işləmək barəsində təklif irəli sürüldü və tender e`lan olundu. Tenderin şərtləri dünyanın 16 böyük neft şirkətinə göndərildi. Bunlardan ancaq 6 şirkət tenderdə iştirak etdi. 1992-ci ildə bu yatağa "Çıraq", daha sonra "Günəşli"nin dərin hissəsi də əlavə olundu. Müqavilə ilə bağlı illər boyu danışıqlar getməsinə baxmayaraq konkret nəticə yox idi. Onun reallaşması istiqamətində əsas iş yalnız 1993-cü ildən - zati-aliləri Heydər Əliyev xalqın arzu və tələbi ilə yenidən ölkə rəhbərliyinə qayıtdıqdan sonra görüldü. Onun başçılığı və bilavasitə gərgin zəhməti və diplomatik sə`yləri nəticəsində 20 sentyabr 1994-cü ildə "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" yatağının dərin hissəsinin işlənməsini nəzərdə tutan "Əsrin

müqaviləsi" imzalandı və konkret əməli işlər görülməsi üçün Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti yaradıldı.

"Əsrin müqaviləsi"nin bağlanmasının təkcə iqtisadi yox, böyük siyasi əhəmiyyəti də vardı. Bu cəhəti nəzərdə tutan Heydər Əliyev deyirdi: **"Biz bu müqaviləni imzalamqla Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqlarının bərqərar olduğunu, xalqımızın öz sərvətlərinə özünün sahib olduğunu dünyaya bir daha nümayiş etdiririk. Biz bu müqaviləni imzalamaqla Azərbaycan Respublikası ilə dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri, onların ən böyük şirkətləri arasında əlaqələr yaradır, Azərbaycan iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatına, azad bazar iqtisadiyyatına qoşulması üçün əsas yaradırıq. Biz bu müqaviləni imzalamaqla dünyaya bir daha nümayiş etdiririk ki, müstəqil Azərbaycan Respublikası demokratik və hüquqi dövlətdir".**

XALQIN RİFAHINA XİDMƏT EDƏN NEFT STRATEGİYASI

"1994-cü ildən Azərbaycan dövləti özünün yeni neft strategiyasını həyata keçirir və bu strategiyanın da əsas mə'nası, əsas prinsipləri Azərbaycanın zəngin, təbii sərvətlərindən, o cümlədən neft və qaz sərvətlərindən Azərbaycan xalqının rifahı naminə daha da səmərəli istifadə etməkdən ibarətdir".

Heydər ƏLİYEV

Odlar diyarı Azərbaycanda 150 ildən çoxdur ki, sənaye üsulu ilə neft və qaz çıxarılır. Bu müddətdə 67 neft, qaz və kondensat yatağı kəşf edilmişdir ki, hazırda onlardan 55-i istismar olunur. Yerin təkindən 1365,5 milyon ton, o cümlədən dəniz yataqlarından təqribən 430 milyon ton neft və 443,8 milyard kubmetr qaz çıxarılmışdır. Rəqəmlər yer təkindən çıxarılan təbii sərvətlərin miqdarının böyüklüyünü göstərsə də, çəkilən zəhmət, görülən işlər, aparılan danışıqlar və yeridilən siyasət barədə dolğun təsəvvür yaratmır. Bu məqamda prezidentin İcra Aparatının rəhbəri, fəlsəfə elmləri doktoru Ramiz Mehdiyevin dediklərini diqqətə çəkmək istəyirəm: "Heydər Əliyevin 6 illik prezidentliyi dövründə əldə edilən ən mühüm, strateji əhəmiyyət daşıyan nailiyyətlər sırasında Azərbaycanın təbii ehtiyatlarından və əlverişli coğrafi-strateji mövqeyinin üstünlüklərindən ölkənin milli mənafelərinə uyğun şəkildə istifadə edilməsinə

yönəldilmiş siyasətin işlənib hazırlanması və uğurla həyata keçirilməsi xüsusi diqqətə layiqdir. 1994-cü ilin sentyabrında "Əsrin müqaviləsi" adı almış iri-miqyaslı neft sazişinin bağlanması, sonralar Xəzərin Azərbaycan sektorunun karbohidrogen ehtiyatlarının istismarı ilə əlaqədar yeni-yeni müqavilələrin imzalanması ölkəmizin iqtisadi potensialının dirçəldilməsi, iqtisadiyyata bu gün lazım olan milyardlarla dollar xarici sərmayənin respublikaya axması üçün geniş imkanlar yaratmışdır. Dünyanın 15 ölkəsinin 33 ən iri şirkəti ilə bağlanmış 19 neft müqaviləsinə əsasən Azərbaycana 60 milyard dollardan çox xarici sərmayə qoyulması gözlənilir ki, bu da ölkənin iqtisadi sistemini, müvafiq infrastrukturunu cana gətirəcək güclü maliyyə kanalıdır. Lakin neft müqavilələrinin əhəmiyyətini təkcə iqtisadi kateqoriyalarla müəyyənləşdirmək, hesab edirəm ki, onun tarixi mə`nasını azaltmaq olardı. İmzalanmış sazişlərin siyasi mə`nası, dəyəri heç də az əhəmiyyət daşımır. Dünyanın aparıcı dövlətlərinin ən qüdrətli şirkətlərinin iştirak etdiyi, sərmayə qoyduğu neft müqavilələri Azərbaycanın coğrafi-strateji mövqeyini və beynəlxalq siyasətdə rolunu əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirən amil funksiyasını da uğurla həyata keçirir".

Müstəqil Azərbaycanın neft sahəsindəki bugünkü müvəffəqiyyətlərinin təməli hələ otuz il bundan öncə yaradılmağa başlanmışdır. 1969-cu ildə zati-aliləri Heydər Əliyev respublikaya birinci dəfə rəhbərliyə başladığı vaxt neft sənayesinin vəziyyəti ürəkaçan deyildi. Dənizin dərinliyi 40 metrə çatan sahələrdə

bütün neft-qaz yataqları kəşf edilərək istismara verilsə də, qazma işləri görmək üçün texnika və maliyyə imkanları yox idi. Ona görə də Azərbaycanda neft və qaz hasilatının aşağı düşmə meyli müşahidə olunurdu.

Zati-aliləri Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbərliyə başlarkən ilk növbədə neft sənayesinin vəziyyətini dərindən və ətraflı öyrəndi. Bu sahədəki mövcud problemlərlə tanış oldu, geriliyin səbəblərini araşdırdı.

Dənizin dərin yerlərində iş görmək üçün ən əvvəl 200 metrədək dərinlikdə qazma aparmağa imkan verən qurğulara ehtiyac duyulurdu. O vaxtlar nəinki Azərbaycanda, hətta keçmiş SSRİ məkanında belə qurğular nə layihələndirilir, nə də inşa olunurdu. Son dərəcə nüfuzlu, təşəbbüskar və cəsarətli şəxsiyyət lazım idi ki, yalnız Azərbaycana gərək olan belə qurğuların Sovet İttifaqında layihələndirilməsini və hazırlanmasını təşkil etsin. Möhtərəm prezidentimizin uzaqgörənliyi, SSRİ rəhbərliyi arasındakı hörməti sayəsində bu qurğuların, gəmilərin layihənlədirilməsi və hazırlanması nizama salındı. Nəticə çox uğurlu oldu. 12 il ərzində Azərbaycana 12 ədəd belə qurğu - əvvəlcə dənizin dərinliyi 70 metrədək olan sahələrdə, sonra isə 200 metrədək dərinlikdə işləyə bilən yarımdalma qurğuları gətirildi. Danılmaz həqiqətdir ki, əgər o qurğular, gəmilər Azərbaycana gəlməsəydi, indi nə "İstaqlal", nə də "Dədə Qorqud" var idi! Çünki hazırda dənizin dərin qatlarında qazma aparmağa imkan verən müasir qazma qurğuları "Şelf" tipli həmin qurğulardan düzəldilmişdir. Lakin təkcə dərin qazma qurğuları ilə məsələ bitmirdi. Belə qurğuların işini

təşkil etmək üçün çoxlu gəmi də gərək idi. "Süleyman Vəzirov", "İsrafil Hüseynov" kimi boruçəkən gəmilər, 2500 ton yük qaldıra bilən "Azərbaycan" kran gəmisi, geofiziki kəşfiyyat işləri aparan gəmilər, digər texniki gəmilər də həmin dövrdə Azərbaycana gətirilmişdir. Nəticədə, Azərbaycanda olan belə gəmilərin sayı 400-ü keçmişdi.

Yeni yataqlar açılması üçün təzə platformalara ehtiyac var idi. Bunun üçün isə Azərbaycanda - Abşeron yarımadasında zavod tikilməli idi. Sovet İttifaqından vəsait alaraq dəyəri 400 milyon dollardan artıq olan dərin dəniz özülləri üçün zavod tikdirməyi ancaq cənab Heydər Əliyev kimi şəxsiyyət bacarardı. Beləliklə, Azərbaycanda "Şelf" tipli yarımdalma qurğularının hazırlanmasına başlandı. Bundan sonra yataqlar işlənildi. İndi "Günəşli" yatağında 12 platformada 150 istismar quyusu qazılıbdır. Bu yataq Azərbaycan neftinin 65 faizini verir. Həmin zavod olmasaydı, o platformalar tikilməsəydi, indi Azərbaycanda ildə 3 milyon ton neft çıxarılardı. "Azəri", "Çıraq", "Kəpəz" yataqları "Günəşli" yatağından sonra kəşf edilmişdir. Sadaladığımız faktlar zati-aliləri Heydər Əliyevin respublikaya birinci dövrdə rəhbərlik etdiyi zaman gördüyü böyük işlərin az bir qismidir.

Doxsanıncı illərdən başlayaraq qırmızı imperiyanın dağılması respublikamızın neft sənayesində də vəziyyəti xeyli pisləşdirdi. Müttəfiq respublikalar arasında uzun illər boyu yaranaraq formalaşan iqtisadi əlaqələrin kəsilməsi bu sahədə xüsusi gərginlik yaratmışdı. Kəşf olunmuş yataqlarda iş görmək imkanı

yox idi. Halbuki həmin yataqlarda böyük ehtiyatlar olduğu hamıya bəlliydi. Amma texnika və maliyyə vəsaiti olmadığından gözləmək məcburiyyətindəydik. Ölkədəki hakimiyyətsizlik, qanunların işləməməsi və qeyri-sabitlik ucbatından xarici ölkələrin neft şirkətləri ilə birgə işləmək niyyəti də baş tutmurdu.

Xalqın arzu və tələbi ilə yenidən ölkə rəhbərliyinə qayıdan zati-aliləri Heydər Əliyev Azərbaycanı məhvolma təhlükəsindən xilas etməklə bərabər, neft sənayesini də böhran və tənəzzüldən qurtardı. Xarici siyasət sahəsində neft amilindən bacarıqla istifadə edən Heydər Əliyev müqavilə bağlanması məsələsini nəzarətə aldı, danışıqlara şəxsən rəhbərlik etdi. Tarixi qayıdışından az sonra - 1994-ci il sentyabrın 20-də "Əsrin müqaviləsi" adlanan müqavilə imzalandı. Bu müqavilənin bağlanması xarici şirkətlərin Bakıya axınını qat-qat artırdı. Beləliklə, "Əsrin müqaviləsi" ilə hörmətli prezidentimizin rəhbərliyi altında imzalanmış və sərmayə qoyuluşu 60 milyard dollar olan 19 müqavilənin başlanğıcı qoyulmuş oldu.

Azərbaycanda yeni neft erasının başlanması xarici ölkə mətbuatının nəzərindən yayınmamışdır. Fransada çıxan həftəlik ictimai-siyasi "Ekspress" jurnalının 17-23 aprel 1997-ci il tarixli 2389-cu nömrəsində Silver Pasker yazırdı: "...Avropadan, ABŞ-dan, Orta Şərqdən və Asiyadan gəlmiş neft menecerləri, biznesmenlər, agentlər, diplomatlar burada, Azərbaycanda təqribən 10 min nəfərdir. Onların hamısı Xəzər neftinin iyini duyaraq nəfəslərini burada dərmişlər. ABŞ energetika nazirinin rə'yincə Xəzərdəki neft ehtiyatları "dünya

əhəmiyyəti"nə malikdir. Bə`zi mütəxəssislər bildirirlər ki, Azərbaycanın neft ehtiyatları 30 milyard barreldir, özü də bu neft olduqca yüksək keyfiyyətlidir. Digərlərinin hesablamalarına görə, buradakı neft ehtiyatları 70 milyard barreldən 250 milyard barrelə qədərdir. Belə bir potensialı isə İran körfəzinin ehtiyatları ilə müqayisə etmək olar. Ekspertlər son dərəcə nikbindirlər. Luiziana ştatından olan amerikalı deyir: "Burada o qədər çox yataq var ki, onlardan hər şey gözləmək mümkündür!" Azərbaycan Milli Neft Şirkətinin başçısı Natiq Əliyev bildirir ki, "Xəzərdəki 200-dən artıq neft perspektiv strukturdan təxminən 145-i dənizin Azərbaycan sektorundadır".

Hələ Marko Polo Azərbaycan neftindən yazmışdı. XIX əsrin axırlarında maqnatlardan Nobel və Rotşildlər Azərbaycan neftinin hasilatında yaxından iştirak edirdilər. İndi isə "AMOKO", "Britiş Petroleum", "Elf Akiten" və "İtoçu" şirkətləri Azərbaycana sərmayə qoyurlar. XIX əsrin axırlarında ABŞ ilə rəqabətə girən Bakı dünya neft hasilatının yarısını tə`min edirdi".

Bu gün yenə birincilik Azərbaycana qayıdır. Təəssüf ki, bunu gözügötürməyənlər də var. Özü də onların bir qismi ölkə vətəndaşları, necə deyərlər, "sapı özümüzdən olan baltalar"dır. 1994-cü ilin sentyabrında Azərbaycanda ilk neft müqaviləsi - "Əsrin müqaviləsi" bağlanandan sonra başımız çox bəlalar çəkdi. Terror aktları, dövlət çevrilişi cəhdləri və başqa cinayətlər törədildi. 1994-cü ilin sentyabrında Surət Hüseynov dövlət çevrilişi cəhdi törətdi. Hədə-qorxu gəlməklə AXC-ni hakimiyyətdən uzaqlaşdıran S.Hüseynov bu dəfə də asanlıqla məqsədinə nail olacağını düşünürdü. Ancaq bərk yanılmışdı. Xalqın dəstəyinə arxalanan dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyev ölkə vətəndaşlarına müraciət etdi. Qısa vaxtda respublikanın hər yerindən uşaqdan böyüyədək minlərlə adam Bakıya axışdı, öz prezidenti ilə həmrə`y olduğunu, onu müdafiə etdiyini əyani şəkildə göstərdi. Heydər Əliyev uzaqgörənliyi və qətiyyəti sayəsində dövlət çevrilişi cəhdinin qarşısı müvəffəqiyyətlə alındı. R.Cavadovun başçılığı ilə mart 1995-ci il dövlət çevrilişi cəhdi də xalqın dəstəyi və prezidentin qətiyyəti sayəsində puça çıxarıldı. Azərbaycanın müstəqillik qazanması, Dünya Birliyində özünə layiq bir yer tutması üçün inamlı addımlar atması çoxlarına xoş gəlmirdi. Möhtərəm prezidentimizin siyasətdə "neft amili"ndən bacarıqla "istifadə etməsi, ölkə daxilində möhkəm və dönməz sabitlik yaradaraq dünyanın nəhəng şirkətlərini respublikaya gətirməsi bir qism adamlara xoş gəlmir, yuxularını ərşə çəkirdi. "Azərbaycanda hər şey yaxşı yox, pis olsun" mövqeyindən çıxış edənlər neft müqavilələrinin də əleyhinə gedirdilər. "Əsrin müqaviləsi" Milli Məclisdə müzakirə olunarkən müxalifət qüvvələri bunun əleyhinə çıxaraq belə fikirlər söyləyirdilər ki, nə üçün biz öz sərvətlərimizi xarici ölkələrə, şirkətlərə veririk, bu sərvətləri saxlamalıyıq, nefti sonra özümüz çıxarmalıyıq və ondan xalqımız üçün istifadə etməliyik. Ancaq başa düşmürdülər ki, özümüz bu işi 15-20 il bundan sonra da görə bilmərik.

Özünü "neft bilicisi" hesab edən Rəsul Quliyevin neft müqavilələrinin bağlanılmasına münasibəti də müəmmalı olmuşdur. Əslində o, açıq şəkildə müqavilələrin əleyhinə çıxmasa da, müxtəlif vasitələrlə, gizli yollarla onların bağlanmasına mane olmağa çalışırdı. Mə`lumdur ki, R.Quliyev uzun illər "Azərneftyağ" İstehsalat Birliyinə başçılıq etmişdir. 1992-ci ildə o vaxtkı respublika rəhbərliyinin kadr siyasətinin nəticəsi kimi qısa müddətdə ARDNŞ-in vitse-prezidenti, oradan isə Baş nazirin müavini vəzifəsinə tə`yin olundu. 1993-cü ildə ölkədə son dərəcə ağır durum vardı. Belə bir zamanda R.Quliyev bütün çıxışlarında H.Əliyev siyasətini dəstəklədiyini bəyan edir və bu da prezidentin ona inamını artırırdı. Belə bir inamın mövcudluğu sayəsində Milli Məclisin sədri kimi mühüm bir vəzifənin ona tapşırılması məsləhət bilinmişdi. Zati-aliləri H.Əliyev dəfələrlə qeyd etmişdir ki, S.Hüseynov, R.Quliyev kimi adamlarla işləyərkən özünün geniş təcrübəsini, idarəetmə qabiliyyətini, siyasi dünyagörüşünü bunlara öyrətmək istəmiş, onlara yalnız bir əqidə — Azərbaycanın müstəqilliyini qoruyub saxlamaq, onu dünyanın sivil dövlətinə çevirmək naminə çalışmaq ruhunu aşılamaq olubdur. Lakin, görünür, bu tip adamları yalnız bir şey — vəzifə hərisliyi düşündürür və bunun üçün onlar hər şeyə — hətta vətənin və xalqın mənafeyinə zidd getməyə, düşmən kəsilməyə də qadirdilər.

Dövlətdə ikinci şəxs olmaqla kifayətlənməyən R.Quliyev Heydər Əliyevə sadiq adamları gözdən salmağa, əl altından vəzifədən uzaqlaşdırmağa

çalışırdı. Digər tərəfdən isə "prezident" olmaq kimi boş xülyaya düşmüşdü. R.Quliyev "Azərneftyağ" İB-yə başçılıq etdiyi dövrdə zavodu qara günə qoyaraq onun qazancı hesabına var-dövlət sahibinə çevrilmişdir. Faktlar sübut edir ki, o şəxsi mənafeyi naminə bir çox cinayətlərə əl atmış, kollektivin zəhməti hesabına qazanılan vəsaiti uzun illər boyu müxtəlif kanallarla xarici banklarda açdırdığı hesablara köçürmüşdür. Rəsmi mə`lumata görə, təkcə bir hesabda onun 100 milyondan artıq ABŞ dolları vardır. Araşdırmalara görə, buraxılan məhsullarla satılan məhsulun qiyməti arasındakı fərq 2,3 milyard dollar təşkil edir. Barter üsulu ilə xarici ölkələrdən alınan avadanlıqların qiyməti xeyli artırılmışdır. 133 markalı borunun daxili bazarda qiyməti 180-190 dollar olduğu halda 700-800 dollara alınmışdır. Texnoloji qurğuların tə`miri üçün xarici ölkələrdən baha qiymətə alınan yüzlərlə avadanlığın keyfiyyəti aşağı olduğuna görə ondan istifadə edilməmişdir.

R.Quliyev "Azərneftyağ" İB-yə başçılıq etdiyi dövrlərdə strateji əhəmiyyətli bu müəssisəni özəl firma və kooperativlərin məskəninə çevirmişdi. İstehsal sahəsində fəaliyyət göstərən 138-ə yaxın müəssisə istifadə etdikləri elektrik və istilik enerjisinin haqqını belə ödəməmişdir. Neft məhsullarından israfçılıqla istifadə edilmişdir. Neftayıranların mənzil problemini həll etmək məqsədilə respublikada olan tikinti idarələri ilə deyil, xarici şirkətlərlə iş görmüş, müqavilə bağlayaraq külli miqdarda vəsaiti onların hesabına köçürmüşdür. Sonralar həmin mənzillərin bir kvadrat

metri belə istifadəyə verilməmişdir. R.Quliyev dövlət vəsaitini müxtəlif üsul və vasitələrlə tarac etmişdir. O, xarici turizm adı ilə külli miqdarda zavod vəsaitini özəl firmalara köçürmüş, tanışlarının müəssisələrinə maliyyə yardımı göstərmiş, kreditlər vermişdir. Məsələn, R.Quliyevin icazəsilə "Azakbank" vasitəsilə "Xarı bülbül" müəssisəsinə 500 min dollar kredit buraxılmışdır. Texnoloji qurğuların bərbad vəziyyətə düşdüyü bir vaxtda bununla məşğul olmamış, əvəzində zavoda dəxli olmayan televizor istehsalı üçün milyardlarla manat vəsait ayırmışdır.

R.Quliyevin və onun əlaltılarının "Azərneftyağ" İB-yə vurduqları ziyanın sayı-hesabı yoxdur. 1995-ci ildə əsaslı tə`mir üçün 150-dən çox müəssisə ilə müqavilə bağlanaraq 12 milyard əvəzinə 28 milyard manat xərclənmişdir. 1996-cı ildə isə nəzərdə tutulan 18 milyard manata qarşı 65 milyard manatlıq vəsait sərf edilmişdir. Bu işi 179 müəssisə yerinə yetirmişdir. Belə çirkin yollarla topladığı pulları xarici banklarda saxlayan R.Quliyev onları sığortalamaq üçün ixtira və səmərələşdirici təklifləri ilə əldə etdiyini söyləyir. Onun bu iddiası kollektivimiz tərəfindən ətraflı yoxlanılarkən mə`lum oldu ki, R.Quliyev 1986-cı ilin yanvarından 1992-ci ilə qədər cəmi 6 ixtira və səmərələşdirici təklifin kollektiv müəlliflərindən biri olmuş, üst-üstə 4637 rubl qazanmışdır. Bu bir daha sübut edir ki, Rəsul Quliyev cinayətkarcasına topladığı pulları heç bir vaxt ört-basdır edə bilməyəcəkdir!

R.Quliyevin diletantlığı Baş nazirin müavini və sonralar Milli Məclisin sədri vəzifələrində işlərkən

özünü daha çox büruzə vermişdir. Özünü "neft sənayesinin bilicisi" kimi qələmə vermək cəhdinə baxmayaraq neft sənayesinin problemləri, xarici neft şirkətləri ilə danışıqlar aparılmasına münasibətdə mövcud fikir ayrılıqları respublika prezidenti yanında keçirilən bir çox görüşlərdə kəskin xarakter alırdı. Qəribədir ki, 1996-cı ildə "Şahdəniz" müqaviləsinin imzalanması ərəfəsində R.Quliyev onun əleyhinə çıxmışdır. İmzalanma mərasiminə bir həftə qalmış R.Quliyev prezident Heydər Əliyevin yanına gedərək Dövlət Neft Şirkətindən olan adamların ona düzgün mə`lumat vermədiyini, müqavilədə çoxlu səhvlər, bizim üçün zərərli şeylər olduğunu söyləmişdir. Bildirilən hər fikri nəzərə alan zati-aliləri Heydər Əliyev R.Quliyevin dediklərini diqqətdən kənarda qoymamışdır. Baş nazir A.Rasizadəni və Dövlət Neft Şirkətinin bütün rəhbərlərini birlikdə də`vət edərək R.Quliyevə müqavilədəki səhvləri göstərməsini, onun imzalanmasının qeyri-mümkünlüyünü sübuta yetirməsini tələb etmişdir. Bu zaman o, cəfəng danışmağa, əsassız fikirlər deməyə başlamışdır. Respublikanın tanınmış neft mütəxəssisləri ARDNŞ-in prezidenti Natiq Əliyev, Xoşbəxt Yusifzadə, Valeh Ələsgərov və başqaları çıxış edərək onun fikirlərinin əsassızlığını, ümumiyyətlə neft məsələsindən başının çıxmadığını sübuta yetirmişlər. Bu gün "Şahdəniz" yatağında əldə edilmiş nəticələr R.Quliyevin qərəzli, H.Əliyevin yeni neft strategiyasının isə son dərəcə doğru və uğurlu olduğunu bir daha aşkar göstərir. Belə ki, cəmi 2 il ərzində "Şahdəniz" neft yatağına 367 milyon dollar

vəsait qoyulubdur. Onun böyük bir hissəsi — 105 milyon dolları işlədiklərinə görə Azərbaycanın şirkətlərinə verilmiş, vergi ödənilmişdir. Deməli, Azərbaycana fayda gətirmişdir. Geoloqların verdikləri ilkin mə`lumata görə, "Şahdəniz" strukturunda 700 milyard kubmetrdən artıq karbohidrogen ehtiyatı vardır. Bu, indiki mərhələdə əsas məsələyə - Azərbaycandan qaz ixracı məsələsinə də ciddi yanaşılmasını tələb edir. Çünki hesablamalar göstərir ki, "Şahdəniz" yatağından 25 il müddətində ildə 16-20 milyard kubmetr qaz ixrac oluna bilər. Bununla da Azərbaycan neft sənayesi yeni mərhələyə qədəm qoyur: Neft kəmərləri ilə yanaşı Azərbaycandan dünya bazarına qaz ixracı üçün boru kəmərləri çəkilişi mərhələsinə! Bunu nəzərdə tutan zati-aliləri Heydər Əliyev demişdir: "Azərbaycanda böyük neft ehtiyatları vardır, böyük qaz ehtiyatları vardır və bunların işlənməsi, dünya bazarlarına çıxarılması bizim bugünkü və gələcək vəzifələrimizdir".

Heydər Əliyev tərəfindən işlənib hazırlanan və çox uğurla həyata keçirilən yeni neft strategiyası sayəsində son illər Azərbaycan dünyanın neft mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir. Bununla yanaşı, Azərbaycan Avropa ilə Asiyanın qovuşduğu bir yerdə yerləşdiyinə, öz coğrafi və geopolitik vəziyyətinə görə Avropa-Asiya iqtisadi, nəqliyyat əlaqələrinin də yaranmasında və inkişaf etməsində xüsusi rol oynayır. Son vaxtlar bu sahədə də xeyli işlər görülmüşdür. Xəzər hövzəsində qonşu ölkələrlə birlikdə bizimlə müştərək iş görən və Mərkəzi Asiya, Qazaxıstan ərazisində fəaliyyət göstərən xarici ölkələrin şirkətləri ilə aparılan birgə

işlərin nəticəsində transqafqaz magistralı, Avropa-Asiya nəqliyyat dəhlizi yaranmışdır. Bu nəqliyyat dəhlizi artıq fəaliyyət göstərir, öz səmərəli nəticələrini verir. O, Mərkəzi Aśiya, Qazaxıstan ölkələri, Azərbaycan, Gürcüstan respublikaları üçün və ölkəmizdə fəaliyyət göstərən başqa ölkələrin şirkətləri üçün çox fayda gətirir; Bütün bunlar Xəzər dənizi hövzəsindəki neft yataqlarında xarici ölkələrin neft şirkətləri ilə birgə fəaliyyətin bəhrəsidir. Transqafqaz magistralının, Avropa-Asiya nəqliyyat dəhlizinin işə düşməsi respublikamızın, ölkəmizin həyatında yeni, çox ümidverici hadisələrdir. Bunların hamısı Azərbaycan iqtisadiyyatının yüksəldilməsi sahəsində görülən səmərəli tədbirlərin nəticəsidir və ölkəmizin Dünya Birliyinə daha sıx inteqrasiyasını əyani şəkildə nümayiş etdirir. Möhtərəm Heydər Əliyevin dediyi kimi: **"Bunlar hamısı bizim siyasi və iqtisadi strategiyamızın nə qədər düzgün, məqsədəuyğun və Azərbaycan xalqının milli mənafelərini tə`min edən olduğunu bir daha sübut edir".**

İLHAM ƏLİYEV FENOMENİ VƏ MÜASİR SİYASƏT

Bu dövr Azərbaycan üçün çox vacib olan bir dövrdür. Bu dövrdə Azərbaycanın mövqeyini müdafiə edən şəxslərə ehtiyac böyükdür. İlham Əliyevin diplomatiyası bu baxımdan əvəzsiz mə`na kəsb edir".

Əndri FOKLER,
"Yunokal" şirkətinin vitse-prezidenti

Siyasətdə irsiyyət hamı tərəfindən qəbul edilən və normal sayılan mövcudluqdur. Əslində dövləti və xalqı tərəqqinin zirvəsinə aparan yolun "uzunluğu" siyasətdə irsiyyət və davamçılığın vacibliyini zərurətə çevirir.

Hazırda müstəqil Azərbaycanın siyasi mühitində "cavanlaşmaya" doğru güclü meyl duyulmaqdadır. "Böyük siyasət" aləmində dünyaya göz açan, planetimizin ən nəhəng siyasi xadimindən "dərs alan" İlham Əliyev heç kəsə nəsib olmayan həyat yolu keçmiş, bənzərsiz bir "məktəbdə" tərbiyələnmişdir. Sonralar "ilkin bilikləri" o dövrün xüsusi və nadir təhsil ocaqlarından sayılan Moskvadakı Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutunda elmi cəhətdən daha da zənginləşmişdir. Ailəsi ilə birlikdə "siyasi yüksəliş", "tə`qiblər", "böyük siyasətdən kənarda", "yeni dövrün yeni siyasəti" mərhələlərini yaşayan, özü yaşdakı hər siyasətçiyə nəsib olmayan anların, günlərin və illərin şahidi olan, müxtəlif sınaqlardan çıxan siyasət

aləminin yeni ulduzu İlham Əliyev artıq zəngin təcrübəyə malikdir. O, bu gün də Heydər Əliyev adlı canlı və daim fəaliyyət göstərən qeyri-adi, tarixdə bənzəri olmayan "məktəbin" dinləyicisi, ə`laçı tələbəsi, mə`zunudur! İste'dadla taleyin yaratdığı imkan birləşəndə mahir siyasətçilər meyana gəlir. Neft sahəsindən müasir siyasətə qədəm qoyan İ.Əliyev məhz belə siyasətçilərdəndir.

İlham Əliyev 1997-ci ilin fevral ayının 10-12-də ABŞ-ın Hyuston şəhərində Kembric Enerji Tədqiqatları Assosiasiyasının enerji problemlərinə aidd keçirdiyi beynəlxalq konfransda, 1998-ci ilin mart ayında isə Vaşinqtonda, Los-Ancelesdə və San-Fransiskoda bir sıra konfransların, seminarların işində iştirak etmişdir. Səfərlər dövründə ABŞ-ın dövlət və siyasi xadimləri, işgüzar dairələrin nümayəndələri ilə görüşüb səmərəli danışıqlar aparan, Amerikanın çox nüfuzlu siyasi qəzetlərinə müsahibələr verən İ.Əliyevin diplomatik məharəti hamını heyran qoymuşdur. Əlbəttə, ARDNŞ-in birinci vitse-prezidenti, Milli Məclisin deputatı İlham Əliyevin ABŞ-a səfərləri respublika mətbuatında kifayət qədər işıqlandırılmış, bu barədə geniş informasiya verilmişdir; Odur ki, biz bu barədə ətraflı söhbət açmaq niyyətində deyilik. Sadəcə olaraq, İ.Əliyevin öz siyasi fəaliyyəti ilə Heydər Əliyevin müstəqil Azərbaycan dövlətinin yeni neft strategiyasının davamçısı oldduğunu konkret faktlarla göstərmək istəyirik. Bu cəhət əsasən onun diplomatik fəaliyyətinin Azərbaycan neftindən, neft amilindən Azərbaycan xalqının, müstəqil Azərbaycan dövlətinin mənafeyi

naminə istifadəyə nail olmaq cəhdində öz ifadəsini tapır. Deyilənləri sübuta yetirmək üçün biz İlham Əliyevin müxtəlif məqamlarda söylədiyi fikirləri diqqətə çəkmək istəyirik.

—"Mə`lumdur ki, neft bə`zən çiçəklənmə, inkişaf gətirir, bə`zən düşmənçiliyə səbəb olur. Biz indidən elə etməliyik ki, neft beynəlxalq əməkdaşlıqda Azərbaycanın mövqeyini daha da möhkəmləndirsin, xalqımızın gələcək firavan həyatının möhkəm əsası qoyulsun. Mən əminəm ki, Azərbaycan öz müstəqilliyini qoruyub saxlayacaq və möhkəmləndirəcəkdir. Əminəm ki, ölkəmizin ərazi bütövlüyü tezliklə tə`min olunacaq, xalqımız sülh şəraitində yaşayacaq və gələcəkdə biz neftdən gələn gəlirləri sosial sahəyə — səhiyyə, mədəniyyət, təhsil sahələrinə yönəldəcəyik. Mən inanıram ki, Azərbaycan beynəlxalq aləmin mühüm, ayrılmaz bir hissəsi kimi durmadan inkişaf edəcəkdir".

— "Bə`zən soruşurlar ki, neft müqavilələri gələcəkdə Azərbaycana nə verəcək? Birincisi, ölkə iqtisadiyyatının digər sahələrinə sərmayə axını tə`min ediləcəkdir. Bu, artıq müşahidə olunur. İndi iqtisadiyyatımızın digər sahələrinə də xarici sərmayə qoyulur. Azərbaycan yeni, müasir texnologiyalar əldə edəcəkdir. Bildiyiniz kimi, xarici ölkələrin aparıcı neft şirkətləri çox müasir texnologiyaya malikdirlər və onlar Azərbaycanda bizim neftçilərimiz, fəhlələrimiz, mütəxəssislərimiz üçün tə`lim kursları açıblar. Eyni zamanda hər il neftçilərimiz xaricdə də tə`lim kursları keçirlər, yeni texnologiyanı mənimsəyirlər. Gələcəkdə Azərbaycanın çoxlu yeni müəssisəsi yaradılacaq və

onlar xarici neft şirkətlərinə xidmət edəcəklər. Bizim bir neçə müştərək müəssisəmiz artıq yaradılmışdır, onlar böyük sifarişlər alıblar və çox səmərəli, böyük rentabelliklə fəaliyyət göstərirlər.

Xarici şirkətlərin ödədikləri vergilərdən büdcəyə mədaxil xeyli artacaqdır. Müxtəlif sənaye və xidmət sahələrində minlərlə yeni iş yeri yaradılacaqdır. Nəhayət, Azərbaycan neft satışından on milyardlarla dollar götürəcəkdir ki, bu da geniş sosial proqramları həyata keçirməyə, əmək haqlarını və pensiyaları artırmağa, imkansız ailələrə, müharibə əlillərinə və qaçqınlara kömək etməyə imkan verəcəkdir".

— "Mən əminəm ki, Azərbaycanı böyük gələcək gözləyir. Mən buna əminəm. Gələcəyin, sənaye inkişafının əsası, əhalinin rifah halının artmasının bazası indidən qoyulmuşdur. Neftdən gələn gəlir sənayenin digər sahələrini də inkişaf etdirəcək, gələcək yalnız neftdən asılı olmayacaqdır. Neft məqsədə çatmaq üçün bizim istifadə etdiyimiz vasitədir. Özü-özlüyündə neft məqsəd deyildir. Mən nikbinəm. Mə`lumdur ki, neft ölkələrə həm müharibə, həm də tərəqqi gətirə bilər. Lakin mən əminəm ki, Xəzər nefti bizim regiona sülh gətirəcək, sabit həyat, sərbəst ticarət və gələcək nəsillər üçün tamamilə yeni imkanlar açacaqdır".

— "Lap yaxın gələcəkdə biz ildə 50 milyon ton neft hasil edəcəyik. Bu da həm neft sənayesinin, həm də neftlə bağlı olmayan digər sahələrin inkişafına təkan verəcək, əhalinin gələcək firavan həyatının təməli qoyulacaqdır. Lakin neft bizim üçün məqsəd deyildir.

Neft məqsədə çatmaq üçün istifadə etdiyimiz vasitədir. Neft imkan verəcəkdir ki, ölkəmizin iqtisadi inkişafı daha da sür`ətlənsin, müstəqilliyimiz daha da möhkəmlənsin".

Sitatların sayını artırmaq da olar. Lakin biz bunlarla kifayətlənir, "Dünya neft sənayesinin tarixi" adlı məşhur kitabın müəllifi Daniel Yorgenin bir fikrini xatırladırıq: "Cənab İlham Əliyev neft sənayesinin müvəffəqiyyətli inkişafı üçün çalışan şəxslərdən biridir. Neft şirkətləri onu öz sahəsini dərindən bilən bir mütəxəssis kimi tanıyırlar".

AZƏRBAYCANDA NƏ QƏDƏR NEFT VƏ QAZ EHTİYATI VAR?I

"Mən bu gün tam qətiyyətlə demək istəyirəm ki, XXI əsrdə Xəzər dənizi neft-qaz sahəsində dünyanın ən zəngin mərkəzlərindən biri olacaqdır".

Heydər ƏLİYEV

Əsrin əvvəllərində Bakı dünyanın "neft mərkəzləri"ndən birinə çevrilərək uzun müddət birinciliyi əldə saxlamışdı. İkinci dünya müharibəsi dövründə isə cəbhənin yanacaqla təchizi sahəsində bütün ağırlığı çiyinlərində daşıyan abşeronlu neftçilər hasilatı xeyli artırdılar. Lakin respublikamızda neft və qaz istehsalı yüksələn xətlə inkişaf etmədiyindən bə`zən "neftin tükənməsi" fikri də eşidilirdi. Azərbaycan dövlət müstəqilliyi qazandıqdan və Xəzərdəki karbohidrogen ehtiyatları ilə dünya bazarına çıxmaq məsələsi gündəliyə gətirildikdən sonra bədxahlarımız tərəfindən bu fikir daha tez-tez səsləndirilməyə başlanmışdı. Məqsəd aydın idi: xarici dövlətlərin iri neft şirkətlərini Xəzərdəki karbohidrogen ehtiyatlarının kifayət qədər olmadığına inandırmaq və onları ölkəmizə sərmayə qoymaqdan çəkindirmək! Təəssüf ki, bə`zən bu məkrli söz-söhbətlər qəsdən, yaxud təsadüfən özümüzün neft mütəxəssislərimiz tərəfindən dolayısı yolla "təsdiq edilirdi". Başqa sözlə, neft sahəsindəki ayrı-ayrı səlahiyyət sahibləri müxtəlif yataqlardakı neft ehtiyatı barədə proqnozları söyləyərkən "kiçik rəqəmlərə"

istinad edirdilər. Bütövlükdə belə "ehtiyatlılıq" xarici neft şirkətləri rəhbərlərində bir tərəddüd yaradır, ölkəmizə sərmayə gətirilməsini ləngidirdi. Əlbəttə, gec-tez həqiqət üzə çıxmalıydı və bu gün Xəzərdəki neft ehtiyatları barədə təkcə yüksək rəqəmlər söylənilmir. Həm də deyilənlər qazılan kəşfiyyat quyuları, çıxarılan neftin və qazın miqdarı ilə hər dəfə təsdiq olunur.

Xoşbəxtlikdən bütün dövrlərdə Azərbaycanda yüksək biliyə və zəngin təcrübəyə malik vətəndaş qüdrəti və cəsarəti olan, xalqın və dövlətin mənafeyini hər şeydən yüksək tutan insanlar da yaşayıb. Beləlləri heç nəyə baxmadan, bütün təzyiq və tə`sirlərdən çəkinmədən bildikləri həqiqəti ucadan söyləmiş, lazım gələndə müdafiə etməyi bacarmışlar. Geofizika və Mühəndis Geologiyası İstehsalat Birliyinin baş direktoru, Azərbaycan Milli Geofizika Komitəsinin prezidenti, Amerika-Kanada Kəşfiyyat Geofizika Assosiasiyası Azərbaycan bölməsinin prezidenti, Avropa Geofiziklər Cəmiyyətinin üzvü, Beynəlxalq Geofizika Cəmiyyətinin həqiqi üzvü, bir neçə xarici dövlətlərin neft cəmiyyətlərinin üzvü, "Azərbaycanda geofizika yenilikləri" jurnalının baş redaktoru, əməkdar elm və texnika xadimi, geologiya-minerologiya elmləri doktoru, professor, Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyasının akademiki Kərim Kərimov məhz belə insanlardandır. Biz Kərim Kərimovun bütün titullarını axıradək sadalamadıq. Amerika Bioqrafiya İnstitutu tərəfindən 1998-ci ilin adamı seçilən Kərim müəllim çoxcəhətli iste`dad sahibi, "universal adam"dır.

Abşeron yarımadasının qurudakı və dənizdəki neft laylarına dərindən bələd olan Kərim Kərimov dərin elmi biliyi və analitik təfəkkürü sayəsində mövcud neft və qazın miqdarını dəqiqliklə hesablamağı bacarır. Onun söylədiyi rəqəmlər ilk vaxtlar "fantastikliyinə" görə hətta bə`zi neft mütəxəssisləri tərəfindən təsdiq edilməsə də, sonralar zaman hər şeyi öz yerinə qoyur, Kərim müəllim deyən olur! "Mübahisəli proqnozlar" müəllifi Kərim Kərimov bu barədə belə söylədi:

— Vətənin daim onu sevən bilikli, təcrübəli və səriştəli oğullara ehtiyacı var. Mən də bütün varlığımla xalqıma bağlıyam. 1988-ci ildən sonra Azərbaycanın düşdüyü vəziyyət bir övlad kimi məni də ağrıdır. Xalqımızın başına gətirilən bəlalar uzun illərin "bəhrəsidir" və respublikanın əvvəlki başçılarının belə bir vəziyyətin yaranmasında böyük təqsirləri var. Ölkəni bu bəladan yalnız hörmətli prezidentimiz Heydər Əliyev qurtarmağa qadirdir. Azərbaycan tarixində onun kimi böyük şəxsiyyətimiz olmayıb. Heydər Əliyev sabitliyin və müstəqilliyimizin tə`minatçısıdır. Onun qətiyyəti və uzaqgörənliyi sayəsində respublikada yaranmış sabitlik Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının dünya bazarına çıxarılmasına imkan vermişdir. Bizi istəməyənlər təkcə xaricdən yox, daxildən də zərbə vurmağa çalışır, sosial gərginlik törətməyə can atırlar. Hamımız prezidentə arxa durmalı, onun müdrik daxili və xarici siyasətinə dəstək verməliyik. Azərbaycanın bu günü və sabahı neftlə bağlıdır. Neftə qoyulan sərmayə və gələcəkdə neft satışından götürüləcək gəlir xalqımızı müsibət və

çətinlikdən qurtaracaqdır. Odur ki, Azərbaycan neftinin dünya bazarına çıxması çoxlarını narahat edir. Onlar ilk günlərdən Xəzərdə cüzi neft ehtiyatı olduğunu söyləyirdilər. Yaxşı yadımdadır, bə`zi neft mütəxəssisləri "Əsrin müqaviləsi"ndən əvvəl "Çıraq", "Azəri" və "Günəşli" yataqlarındakı neft ehtiyatının miqdarının 500 mln. tondan artıq olmadığını iddia edirdilər. Mən ilkin hesablamalar apardıqdan sonra oradakı neft ehtiyatının 750 mln. tondan artıq olduğunu bildirdim və əvvəlki rəqəmi azı 200 mln. ton artırmağı təklif etdim. 1992-ci ilin oktyabrında ABŞ-la birgə müəssisə yaratmaq üçün Amerikaya getməzdən əvvəl bu barədə qəzetə müsahibə də verdim. ABŞ-a səfərin səhəri günü "Amoko"nun prezidenti məni görüşə də`vət edərək "Azərbaycan" qəzetində yenicə dərc olunmuş "Amoko" Azərbaycanı nə az, nə çox - düz 100 mln. ton aldadır!" adlı müsahibəni göstərdi. Mən şirkətin prezidentinə izah etdim ki, söhbət kiminsə kimi aldatmağından yox, yataqdakı mövcud ehtiyatdan və onun az göstərilməsindən gedir. Sonra onu öz hesablamalarımla tanış etdim və dediklərimə inandırdım. Qeyd edim ki, ABƏŞ-in prezidenti Terri Adams Azərbaycandan geriyə qayıdarkən özü də e`tiraf etdi ki, "o vaxt biz neft ehtiyatını 100 mln. ton az hesablamışdıq, amma bu gün neft daha çoxdur". Başqaları kiçik rəqəmləri sün`i surətdə şişirdirlər. Bizdə isə əksinədir, çox vaxt olanı az göstərirlər.

Xarici şirkətlərlə "Şahdəniz" yatağı ilə bağlı ilkin görüşlər zamanı mən orada azı 500 mlrd. kubmetr qaz və 200 mln. ton neft olduğunu söylədim.

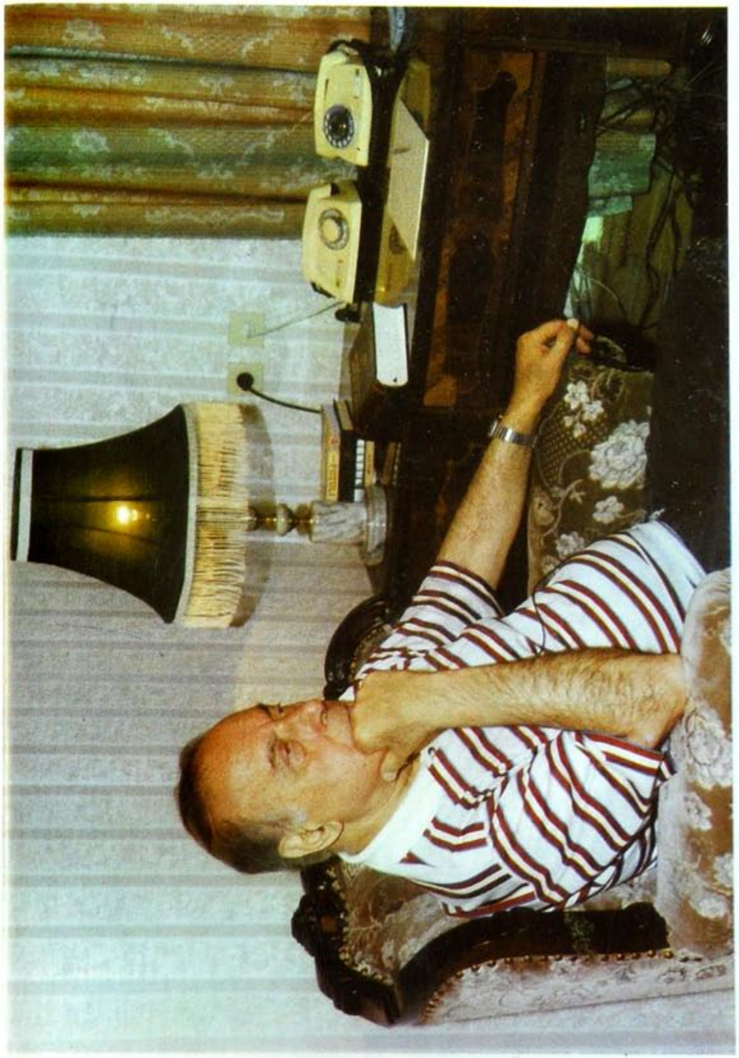

1998

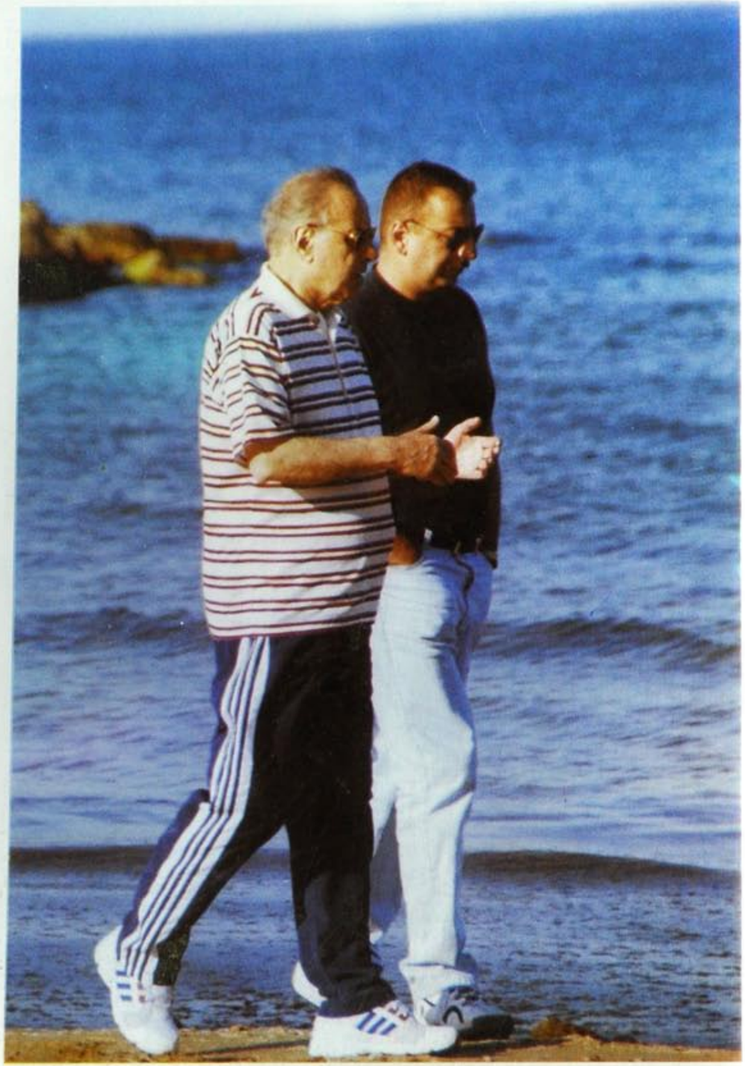

Father's advice. / Ata məsləhəti

Washington. / Vaşinqton

At the "Chirag" platform — 1997 / "Çıraq" platformasında. 1997

USA, Washington. The White House / ABŞ, Vaşinqton. Ağ ev

USA, Washington — 1997 / ABŞ, Vaşinqton — 1997

Washington — 1997 / Vaşinqton — 1997

The initial burning of perpetual fire on "Shahidlar Khiyabani" / Şəhidlər Xiyabanında "Əbədi məş'əl"in yandırılması.

Pre-election campaign. 1998 / Seçkiqabağı kampaniya. 1998

Pre-election campaign. 1998 / Seçkiqabağı kampaniya. 1998

Bilasuvar. The meeting with refugees. 1998 / Biləsuvar. Qaçqınlarla görüş. 1998

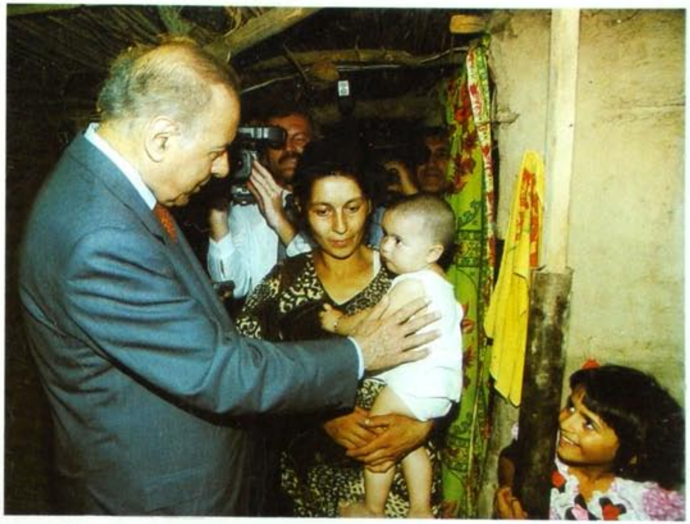

Bilasuvar. The meeting with refugees. 1998 / Biləsuvar. Qaçqınlarla görüş. 1998

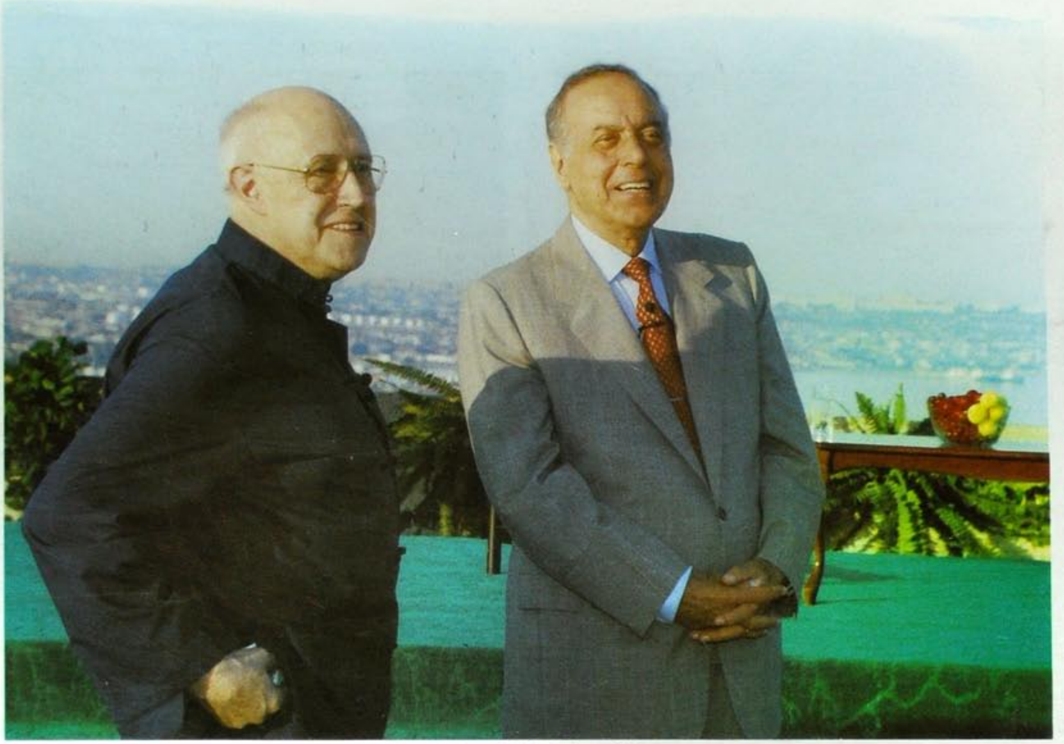

Baku — 1998 / Bakı — 1998

Baku — 1998 / Bakı — 1998

The president together with his family members. / Prezident ailə üzvləri ilə birlikdə. 1999

London — 1997 / London — 1997

"Chirag-1" platform — 1997 / "Çıraq-1" platforması. 1997

Proqnozlarıma cavabdehlik daşıdığımı, kəşfiyyat quyularının harada qazılmalı olduğunu göstərəcəyimi də bildirdim. O zaman bir qərara gələ bilmədilər.

"Şahdəniz" yatağı ilə mən bir alim kimi məşğul olmuşam. Hesablamalarımız geofiziki parametrlərə əsaslanan analizlərə söykənir. Doğrudur, mətbuatda da mənim proqozlarımın əleyhinə çıxışlar təşkil edildi. Amma zaman mən deyənləri təsdiq etdi. Mənə qarşı çıxanlar Azərbaycana tez bir zamanda külli miqdarda sərmayə gətirilməsini istəməyənlər idi. BU GÜN TAM CƏSARƏTLƏ DEYİRƏM: "ŞAHDƏNİZ" YATAĞINDA 500 MLRD. KUB METR YOX, 1,5 TRİLYON KUBMETR QAZ EHTİYATI VAR! ELMİ CƏHƏTDƏN ƏSASLANDIRILMIŞ PROQNOZLARIMA İSTİNADƏN BƏYAN EDİRƏM: AZƏRBAYCANDA AZI 4 TRİLYON KUBMETR QAZ, 8,7 MLRD. TON NEFT EHTİYATI VAR! BÜTÖVLÜKDƏ AZƏRBAYCANDAKI NEFTİN MİQDARI KÜVEYTDƏ OLAN NEFTDƏN 24-25 FAİZ ÇOXDUR!

Bu qədər təbii sərvətdən Azərbaycan xalqının və dövlətimizin mənafeyinə istifadə etmək üçün bizə Heydər Əliyev kimi müdrik və uzaqgörən rəhbər havasutək lazımdır!

Ölkəmizdə külli miqdarda neft-qaz ehtiyatı olduğunu bilən Rusiyanın bə`zi "siyasətçiləri" Xəzər dənizindən və Azərbaycan ərazisindən neft kəmərlərinin çəkilməsinin mümkün olmadığı barədə mətbuatda bəyanatlar verdilər. Dərhal bu işlə yaxından məşğul olduq. Ciddi elmi araşdırmalarımız Azərbaycan ərazisində seysmoloji, palçıq vulkanları və sürüşmələr baxımından neft kəmərləri çəkilməsinin

mümkünlüyünü və təhlükəsizliyini sübuta yetirdi. Kəmərin marşrutu boyu bütün təhqiqatlar aparıldı, hesablamalar çıxarıldı.

Məsələyə aydınlıq gətirmək və əsassız söz-söhbətə son qoymaq üçün Xəzəryanı dövlətlərin alimlərinin iştirakı ilə bu mövzuda beynəlxalq seminar çağırdıq. Qazaxıstan, Türkmənistan, Özbəkistan, Moskva, İran, Gürcüstan və Türkiyədən gəlmiş alimlərin yekun rə`yi belə oldu ki, deyilənlər boş söz-söhbətdir, həqiqətə uyğun deyil! Beynəlxalq seminar iştirakçıları adından Azərbaycan prezidenti zati-aliləri Heydər Əliyevə qəbul olunmuş müraciətdə də göstərilirdi ki, Türkmənistandan üzü bəri neft kəməri çəkmək olar, heç bir təhlükə mövcud deyil!

Belə hesab edirəm ki, alimin elmi ilə yanaşı vətəndaş mövqeyi də olmalıdır!

Artıq xarici şirkətlər tərəfindən Azərbaycanın neft sənayesinə 2,3 milyard ABŞ dolları həcmində sərmayə qoyulub. 19 neft müqaviləsindən ölkə iqtisadiyyatına qoyulacaq sərmayənin ümumi məbləği isə 60 milyard dollar olacaqdır. Müqavilələrin şərtlərini təhlil edərkən görürük ki, ilk 3 layihədə Azərbaycanın payı 10 faizdən artıq deyil. Bunun əsas səbəbi xarici iş adamlarını həvəsləndirmək, ölkəyə cəlb etmək idi. Sonralar müqavilələrdəki pay bölgüsünddə Azərbaycanın iştirakı yüksələn faizlə davam etmişdir. Məsələn, yeddinci müqavilədən başlayaraq Azərbaycanın iştirak payı 50 faizdən az olmayıb. Əməkdaşlığın artmasında və günü-gündən genişlənməsində ARDNŞ-in birinci vitse-prezidenti, millət vəkili İlham Əliyevin diplomatik

sə`yləri və gərgin əməyi xüsusi qeyd olunmalıdır. Daha bir əlamətdar cəhət: 2000-ci ildən e`tibarən Azərbaycan neftdən gəlir götürməyə başlayacaqdır. Belə ki, gələn il ABƏŞ-in hasil edəcəyi 5,25 milyon ton neftdən 500 milyon dollar götürüləcəyi gözlənilir. Həmin vəsaitin təqribən 100 milyon dolları isə (göstərilən rəqəmlər dünya neft bazarındakı konyukturdan və qiymət faktorundan asılı olaraq dəyişə bilər) ölkəmizə çatacaqdır. Zati-aliləri Heydər Əliyevin yeritdiyi uğurlu daxili və xarici siyasət nəticəsində ölkədəki sabitliyin möhkəmliyinə, Xəzərdəki karbohidrogen ehtiyatlarının kifayət qədər olduğuna inanan xarici partnyorlarımız bizimlə daha həvəslə işləməyə başlayıblar.

Əminik ki, Azərbaycan zəngin təbii sərvətləri ilə Dünya Birliyinə sür`ətlə inteqrasiya edəcək, iqtisadi cəhətcə inkişaf etmiş qabaqcıl dövlətlərdən birinə çevriləcəkdir. Doğrudur, bu sahədə müəyyən maneə və çətinliklər də mövcuddur. Ölkəmizin zorla cəlb edildiyi dağıdıcı müharibə, ərazimizin 20 faizinin işğal altında qalması, bir milyondan çox qaçqınlar ordusunun yaranması iqtisadiyyatımızın sür`ətlə yüksəlməsində böyük əngəllər törədir. ABŞ Konqresi tərəfindən ölkəmizə birbaşa yardıma qadağa qoyan "Azadlığı müdafiə aktı"na edilən 907-ci ədalətsiz düzəliş də bu qəbildəndir.

Bə`zən ölkə daxilində iş adamlarına əsassız çətinliklər yaradılması faktları da vardır. Bu barədə zati-aliləri Heydər Əliyev demişdir: "...Təəssüflər olsun ki, bizim adamların bə`ziləri mə`nəviyyatca çox

korlanıblar. Onlar Azərbaycanın mənafeyini güdmür, bə`ziləri öz mənafeyini güdür. Ona görə də xarici investor gələndə, onun qabağına öz mənafeyi üçün elə şərtlər qoyur ki, o da görür ki, şübhəsiz, bu şərtlə burada iş görə, gəlir götürə bilməz və çıxıb gedir. Belə hallar da var. Artıq bu da mənə gəlib çatıbdır. Mən bunlarla ciddi məşğul olacağam. Biz bunları, nöqsanları da aradan qaldıracağıq. Azərbaycan sərbəst iqtisadiyyat, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə gedir və gedəcəkdir".

Azərbaycan xalqı sabaha inanır. İnanır ki, torpaqları düşmən əsarətindən azad ediləcək, ərazi bütövlüyü bərpa olunacaq, təkcə Azərbaycanda yox, bütünlüklə Qafqazda möhkəm və dönməz sülh, sabitlik yaranacaqdır. Azərbaycan və Qafqaz dünya dövlətləri üçün normal iqtisadi əməkdaşlıq bölgəsinə, dünyanın ən böyük yanacaq mərkəzlərindən birinə çevriləcəkdir. Çünki Azərbaycanın Heydər Əliyev kimi müdrik və uzaqgörən rəhbəri, nüfuzlu və qüdrətli prezidenti vardır!

XALQIN ÜMİDİ VƏ PƏNAHI, MÜSTƏQİLLİYİMİZİN DAYAĞI

"Arzum budur ki, azərbaycanlılar harada olurlarsa-olsunlar, onlarda milli hiss daha da çox oyansın. Sizin də, bizim hamımızın da borcu ondan ibarətdir ki, Azərbaycandan kənarda yaşayan azərbaycanlıların milli hissiyyatlarını oyadaq. Nəinki təkcə oyadaq ki, onlar yuxudan oyansınlar, həm də onlar güclənsinlər. Bu millilik bizi birliyə gətirir, yaxınlaşdırır. Bu millilik dövlətimizin əsasını yaradıbdır".

Heydər ƏLİYEV

Təkcə Azərbaycan neft sənayesinin əsl yüksəlişi, Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının dünya bazarına çıxarılması deyil, neft e`malı sahəsinin intibahı və onun istehsal gücünün əsaslı şəkildə artırılması da zati-aliləri Heydər Əliyevin adı və fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bunu "Azərneftyağ" İstehsalat Birliyinin tarixi, Azərbaycana rəhbərlik etdiyi otuz il müddətində Heydər Əliyevin müəssisəmizə və onun kollektivinə göstərdiyi qayğı və diqqət bir daha təsdiq edir.

"Azərneftyağ" İstehsalat Birliyi respublikanın qədim və nəhəng neftayırma və neft-kimya sənayesi müəssisələrindəndir. 1884-cü ildə "Rus-Qafqaz səhmdarları cəmiyyəti" tərəfindən yaradılan bu zavod Sovet hakimiyyəti dövründə milliləşdirilmiş, İkinci Dünya müharibəsi dövründə isə gecə-gündüz cəbhə üçün işləmişdir. Buraxılan məhsulların keyfiyyətinin

və çeşidinin artırılmasında Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi və qayğısı sayəsində müəssisədə ən yeni texnologiyaya və yüksək məhsuldarlığa malik "ELOU-AVT-6", "Petrofak" (305 saylı qurğu) və "Laki İnjinirinq" (202 saylı qurğu) şirkətləri tərəfindən inşa olunan qurğuların istismara buraxılmasının böyük əhəmiyyəti olmuşdur. Zati-aliləri Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə dörd dəfə müəssisəmizə gəlmişdir. Onunla hər görüş kollektiv üçün böyük bayrama çevrilmiş, yeni tikilən bir qurğunun işə salınması ilə əlamətdar olmuşdur. Hazırda birliyimizdə fəaliyyət göstərən Heydər Əliyev "Fəxri guşəsi"ndə bu dahi şəxsiyyətin müəssisəmizin, habelə Azərbaycan neft sənayesinin inkişafındakı misilsiz xidmətindən bəhs edən maraqlı və tarixi foto-şəkillər, başqa eksponatlar vardır. Zati-aliləri Heydər Əliyevin birliyimizə sonuncu — 7 fevral 1995-ci ildəki gəlişi də əlamətdar hadisə, Cənubi Koreyanın "Laki İnjinirinq" Şirkəti ilə bağlanmış müqavilə əsasında tikilmiş yeni "ELOU-AVT-2" qurğusunun istifadəyə verilməsi münasibətilə idi. Dəyəri 25 mln. ABŞ dollarından yüksək olan bu qurğuda neftdən yüngül fraksiyalar ayrılır və keyfiyyəti dünya standartlarına uyğun gələn yağlar istehsal ediləcəkdir. Fərəhlidir ki, qurğunun inşasında respublikanın "AzQUR" Səhmdar Şirkəti, digər tikinti-quraşdırma idarələri, habelə birliyimizin kollektivi də yaxından iştirak etmişdir. Qurğunun yaranmasında və istismara verilməsində zəhməti olanların hamısına təşəkkürünü bildirən zati-aliləri Heydər Əliyev Bakıda neft e`malı sahəsində belə bir

qurğunun işə salınmasını yüksək qiymətləndirdi. Müəssisəmizə əvvəlki gəlişini xatırlayan cənab Heydər Əliyev dedi: "Xatirimdədir, indi olduğumuz bu yer vaxtilə XXII partiya qurultayı adına neftayırma zavodu idi. Biz Xəzər dənizinin sahilindəyik. Mən buraya dəfələrlə gəlmişdim. Burada torpaq da, hava da qara idi. Dənizin sahilinə gedəndə suyun üzərində böyük bir qara örtük görünürdü. Bunlar hamısı o köhnə qurğuların havaya buraxdığı çirkli, zəhərli maddələrin nəticəsi idi. Biz bunların hamısını dağıtdıq. O vaxt bu yerdə həmin dövrə görə yeni texnologiyalı "ELOU-AVT-6" qurğusu quruldu. İndi buraya toplaşanların bir çoxu o zaman orada işləyirdi. Həmin qurğunun yaranmasında, inşasında iştirak edirdi. O qurğunun 1981-ci ildə tikilib başa çatdırılması, istismara verilməsi Azərbaycanın həyatında mühüm hadisə oldu. Bəli, altı milyon ton və ondan da çox neft məhsulları istehsal edə bilən yeni bir zavodun istismara verilməsi böyük bir hadisə idi. O vaxt da biz bura toplaşmışdıq, sevinirdik, bir-birimizi təbrik edirdik.

O vaxtdan on beş il keçib. Mən bu gün böyük məmnuniyyət hissi ilə deyə bilərəm ki, o zaman əsası qoyulmuş bu mükəmməl, böyük zavod indiyədək işləyir, fəaliyyət göstərir. Azərbaycanın iqtisadiyyatında böyük rol oynayır, xalqımızın iqtisadi həyatında öz görkəmli yerini tutubdur. Mən o vaxtdan burada işləyənlərin hamısına xüsusi minnətdaram. Ona görə ki, bu zavodu qoruyublar, saxlayıblar, dağıtmağa qoymayıblar və bu müəssisədən həm Azərbaycan

Respublikası, həm xalqımız, həm də zavodun kollektivi üçün səmərəli istifadə ediblər".

Neftçilərin, neftayırma zavodlarında çalışan mühəndislərin, texniklərin, mütəxəssislərin, fəhlələrin Azərbaycan neftçilərinin ən`ənələrinə sadiq qaldıqlarını yüksək dəyərləndirən zati-aliləri Heydər Əliyev qeyd etdi ki, Xəzərdə çıxarılan neftin bir hissəsi xarici şirkətlər tərəfindən xaricə nəql ediləcəkdir. Amma bir hissəsi Azərbaycanın özündə qalacaqdır və onun dünya standartlarına müvafiq yüksək səviyyədə e`mal olunması və bu neftdən dünya standartlarına uyğun məhsullar alınması bizim üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə də bu qurğunun yaradılması həmin iş üçün yol açır. Söz yox ki, biz bundan sonra da neftin e`malı üçün yeni istehsal qurğuları yaratmalıyıq. Lakin bu qurğu imzaladığımız müqavilə nəticəsində istehsal ediləcək neftdən yüksək keyfiyyətli məhsullar almaq üçün çox böyük əsas yaradır.

Keçid dövrünün çətinliklərini göstərən Heydər Əliyev hərənin öz sahəsindəki imkanlardan bacarıqla istifadə edəcəyi təqdirdə bə`zi problemlərin həllinin mümkünlüyünü xatırladaraq dedi: "...Azərbaycan xalqının imkanları böyükdür. Azərbaycan Respublikasının imkanları genişdir. Məqsədimiz və vəzifəmiz də ondan ibarət olmalıdır ki, bu imkanlardan səmərəli istifadə edək". Zati-aliləri Heydər Əliyevin tövsiyə və göstərişlərini rəhbər tutan kollektivimiz qarşıya qoyulan vəzifələri müvəffəqiyyətlə həyata keçirmək üçün birliyin daxili imkanlarından və ehtiyat mənbələrindən səmərəli istifadə edir, möhtərəm

prezidentimizin diqqət və qayğısına əməli işlə cavab verir.

Respublikanın yanacaq və sürtkü yağlarına tələbatının ödənilməsinə çalışan müəssisəmizin kollektivi artıq 1993-1996-cı illərdə yaranmış ciddi geriliyi aradan qaldırmışdır. 1997-ci ilin ikinci yarısından başlanan dönüş nəticəsində iqtisadi göstəricilər əsaslı surətdə yaxşılaşmışdır. Belə ki, 1997-ci ilin birinci yarısının ziyanla başa çatmasına baxmayaraq, ilin ikinci yarısında bu ziyan tam bağlanılmış, bütövlükdə il ərzində 28,5 mlrd. manat mənfəət götürülmüşdür. 1998-ci ildə müvəffəqiyyətlər daha da artırılmışdır. Neftin qəbulu və e`malı planı artıqlamasilə yerinə yetirilmiş, il 132 mlrd. manat xalis gəlirlə başa vurulmuşdur. 1999-cu ilin birinci yarısı da uğurlu olmuş, 42 mlrd. manat mənfəət əldə edilmişdir.

Müəssisəmizin neft e`malı üzrə illik istehsal gücü 14,5 mln. tondur. Lakin bu istehsal gücündən tam istifadə olunmur, cəmi 4-4,5 mln. ton xammal e`mal edilir. Zati-aliləri Heydər Əliyevin yaxından köməyi sayəsində son illər müəssisəmizdə bir neçə "ELOU-AVT" tipli neftin ilkin e`malı qurğuları tikilmiş və sürtkü yağları üçün lazım olan qısa fraksiyaların alınmasına imkan yaranmışdır. Lakin selektiv təmizləmə, parafinsizləşdirmə, asfaltsızlaşdırma və hidrotəmizləmə qurğuları mə`nəvi cəhətdən köhnəldiyindən dünya standartlarına uyğun yağların alınmasına imkan yoxdur. Bu baxımdan yağ istehsalı proseslərinin yenidən qurulması və modernləşdirilməsi qarşıda duran mühüm problemlərdəndir. Problemin

həlli üçün Dövlət Neft Şirkətinin razılığı ilə dünyanın bir neçə nəhəng neft şirkətləri - "Mobil", "Şevron" (ABŞ), "Solvaldub" (İngiltərə), "Manisman" (Almaniya), "Niçmen Korporeyşn" (Yaponiya), "Karovopolska" (Çexiya) və s. müəssisəmizə də`vət edilmiş, məsləhətləşmələr aparılmış, həmin şirkətlər görüləcək yenidənqurma və modernləşdirmə işlərinin marketinqini öz üzərlərinə götürmüşlər. Bu o deməkdir ki, gələcəkdə tikintisi başa çatacaq yağ bloklarında elə yağlar istehsal ediləcəkdir ki, onlar beynəlxalq standartlara uyğun gəlməklə dünya bazarında rəqabətə davam gətirsin və əldə olunan mənfəətdən tikintiyə qoyulan sərmayə qaytarılsın. Müəssisəmizdəki yenidənqurma və modernləşdirilmə işlərinə suyun kimyəvi təmizlənməsi, habelə yeni enerji blokunun tikilməsi də aiddir.

"Azərneftyağ" İstehsalat Birliyində həlli vacib problemlərdən biri də dünya standartlarına cavab verən yeni bitum qurğusunun tikintisidir. Layihə üzrə bu qurğuda istehsal olunacaq 250 min ton bitumdan 200 min tonu yol bitumu, 50 min tonu isə inşaat bitumu olacaqdır. Qurğunun əsas hissəsi tikilmiş, qablaşdırma hissəsinin inşası isə davam edir və ilin sonunda tam istismara veriləcəkdir. Hazırda neft e`malı üzrə elmi-tədqiqat və layihə institutları ilə birlikdə müəssisəmizin perspektiv inkişaf planı hazırlanır. Birliyin yenidən qurulması üzrə hazırlanan texnologiyalar müvafiq qaydalar əsasında Dövlət Neft Şirkətinin "Tender" komissiyasında baxıldıqdan sonra müqavilələrin imzalanması həyata keçiriləcəkdir.

18 avqust 1999-cu ildə zati-aliləri Heydər Əliyevin qayğısı və əməli fəaliyyəti sayəsində müəssisəmiz qarşısında duran problemlərdən bir qisminin həlli yönümündə konkret addım atılmışdır. Belə ki, ARDNŞ-in prezidenti Natiq Əliyev və ABŞ-ın Ticarət və İnkişaf Agentliyinin direktoru Cozef Qrandmeyson tərəfindən "Azərneftyağ" İstehsalat Birliyində dizel və reaktiv yanacaqların qələvi ilə təmizlənməsi, eləcə də distillə olunmuş neft turşularının alınması proseslərinin "Fiber-film" texnologiyası əsasında yenidən qurulması ilə əlaqədar texniki-iqtisadi əsaslandırmanın hazırlanması üçün qrant ayrılması haqqında saziş imzalanmışdır. Heydər Əliyevin iştirakı ilə keçirilən imzalanma mərasimi yeni neft strategiyasının uğurlu fəaliyyətinin daha bir təsdiqinə çevrildi.

Zati-aliləri Heydər Əliyevin bizə daimi tövsiyə və tapşırıqlarından biri də məcburi köçkünlərə və qaçqınlara maddi və mə`nəvi yardım göstərmək, əməkçilərin sosial-məişət şəraitini yaxşılaşdırmaqdır. Bu sahədə də müəssisəmizdə ardıcıl və məqsədyönlü iş aparılır. Hazırda "Azərneftyağ" İstehsalat Birliyinə məxsus "Dalğa" pansionatı, "Ümid" sağlamlıq mərkəzi, "Lalə" məktəbli düşərgəsi və digər ictimai binalarda 100-dək qaçqın ailəsi məskunlaşmışdır. Onların bütün problemləri ilə birliyimizin müvafiq şö`bələri, sahələrin rəhbərləri gündəlik məşğul olurlar. Hər ay qaçqınların ehtiyaclarının ödənilməsinə 27 milyon manat pul vəsaiti xərclənir.

Fəhlə və qulluqçuların mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması da daim diqqət mərkəzindədir. Elə bu ilin

yanvar ayında 7 mərtəbəli, 63 mənzilli yaşayış binası əməkçilərimizin ixtiyarına verilmişdir. Daha 203 mənzilli 3 yeni binanın inşası başa çatmaq üzrədir. 2000-ci ilin sonuna kimi işçilərimizin mənzilə olan ehtiyacının 75 faizi ödəniləcəkdir. Maliyyə imkanlarından asılı olaraq mənzil tikintisi sonrakı illərdə də davam etdiriləcəkdir.

Bu gün Azərbaycan özünün ən çətin və mürəkkəb dövrünü yaşayır. Bir tərəfdən Ermənistanın Azərbaycana qarşı apardığı və ərazisinin 20 faizinin işğalı ilə nəticələnən ədalətsiz müharibə, digər tərəfdən keçid dövrünün ağırlıqları ölkə iqtisadiyyatını pozmuş, xalqın güzəranını ağırlaşdırmışdır. Lakin heç kəs sabaha olan ümidini itirmir. Əksinə, Azərbaycan neftçiləri, bütün xalqımız Heydər Əliyevə, onun yeritdiyi müdrik daxili və xarici siyasətə, müstəqil Azərbaycanın yeni neft strategiyasına ürəkdən inanır. Bu strategiyanın uğurla nəticələnəcəyinə, ölkəmizin Dünya Birliyinin bərabərhüquqlu üzvünə, xoşbəxt və firavan günlərə qovuşacağına zərrə qədər də şübhə yoxdur. Zati-aliləri Heydər Əliyev xaricdə müalicə olunduğu günlərdə ona tükənməz el məhəbbətinin, ümumxalq sevgisinin bir daha şahidi olduq. Gülhanədəki Tibb Akademiyasına, Klivlend klinikasına ünvanlanan sevgi dolu məktub və teleqramların ardı-arası kəsilmirdi. Hamı möhtərəm prezidentimizin tezliklə sağalıb Azərbaycan rəhbərliyinin sükanı arxasına qayıtmasını arzulayırdı. Müəssisəmizin kollektivi tərəfindən imzalanmış belə teleqramlardan birində deyilirdi: "...Sizin NATO-nun 50 illik yubileyində iştirak etmək üçün ABŞ-a yola düşməzdən əvvəl orada daha bir neçə tanınmış neft şirkətləri ilə müqavilə imzalayacağınızı bilirdik. Ağır cərrahiyyə əməliyyatı keçirməzdən əvvəl öz sağlamlığınızı unudaraq, xalqımızın rifahı üçün vacib olan həmin müqavilələri imzalamağınız biz neftayıranları, bütövlükdə Azərbaycanın hər bir vətəndaşını sevindirir, riqqətə gətirir. Bu, fədakarlıqdır, xalq yolunda böyük xidmətdir! Bütün bunlara görə Sizə ürəkdən minnətdar olduğumuzu bildirir, əmin edirik ki, yüksək qayğınıza, fədakarlığınıza əməli işimizlə, sonsuz məhəbbətimizlə cavab verəcəyik!"

Bu gün Azərbaycan xalqı dünyanın ən böyük siyasi xadimi, müdrik və uzaqgörən prezidenti Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında sərbəst bazar iqtisadiyyatı yolu ilə irəliləyir. Birgə sə`ylə XXI əsrdə ölkə iqtisadiyyatının yüksəlişi üçün möhkəm təməl yaradılmışdır. Hamı əmindir ki, zati-aliləri Heydər Əliyev tərəfindən hazırlanan və ARDNŞ-in birinci vitse-prezidenti, millət vəkili İlham Əliyevin diplomatik məharəti ilə davam etdirilən müstəqil Azərbaycanın yeni neft strategiyası ölkəyə iqtisadi firavanlıq, böyük siyasi nüfuz və Dünya Birliyində hörmətli mövqe gətirəcəkdir.

P.S. Bu kitabı görülən işlərin canlı şahidi kimi qəlbimin hökmü ilə yazmışam. Əlbəttə, müstəqil Azərbaycan dövlətinin yeni neft strategiyasının müəllifi Heydər Əliyevin və onun ən fəal icraçılarından biri olan İlham Əliyevin gördükləri işlərin həcmi və əzəməti o qədər böyükdür ki, hamısını bir kitabda əhatə etmək mümkün deyil.

Gələcəkdə bu mövzuda bir daha yazmaq arzusu qəlbimdədir.

İÇƏRİSİ

Səh. **5**
HEYDAR ALIYEV
AND NEW OIL STRATEGY
OF INDEPENDENT AZERBAIJAN

Səh. **89**
HEYDƏR ƏLİYEV
VƏ MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİNİN
YENİ NEFT STRATEGİYASI

Ramiz Şəmşəd oğlu Mirzəyev

HEYDƏR ƏLİYEV
VƏ MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİNİN
YENİ NEFT STRATEGİYASI

(İngilis və Azərbaycan dillərində)

Yığılmağa verilmişdir 31.08.1999
Çapa imzalanmışdır 08.09.1999.
Ofset çapı. Həcmi 10 ç.v.
Təbaşirli kağız.
Sərbəst qiymət.

Bakı, 370004, İçərişəhər, Böyük Qala k., 41
"Göytürk" mətbəəsi

Bakı — 1999

А-32671

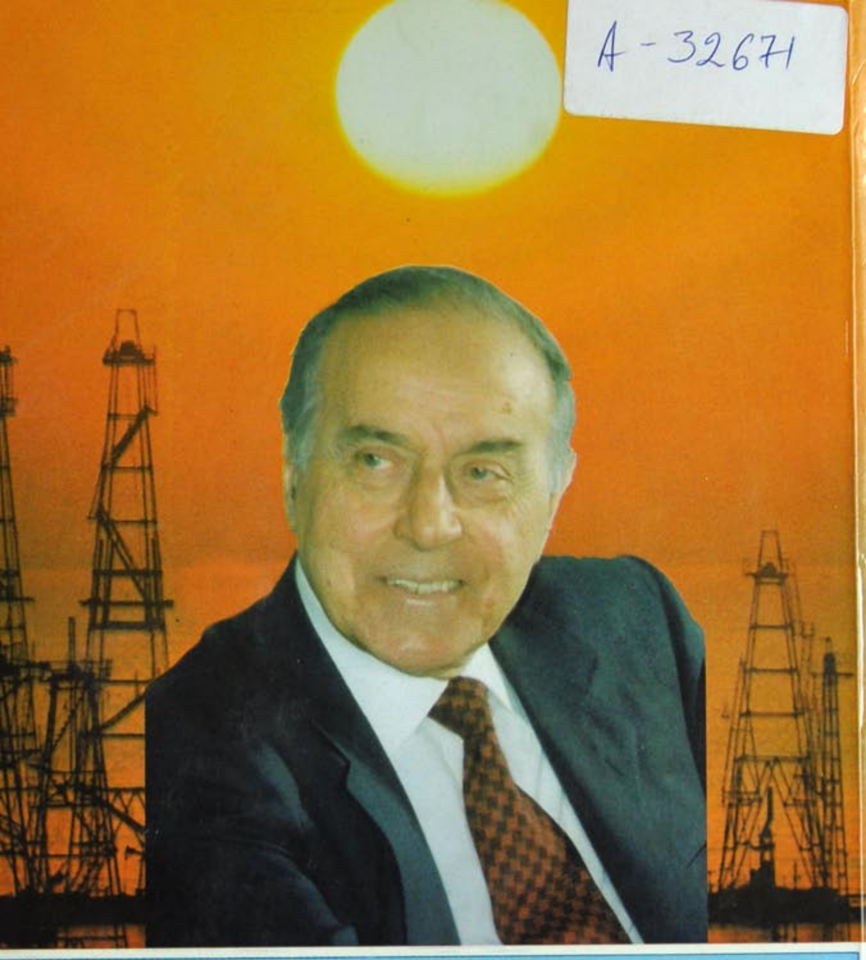

РАМИЗ МИРЗӘЈЕВ

ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВ ВӘ МҮСТӘГИЛ АЗӘРБАЈЧАН ДӨВЛӘТИНИН ЈЕНИ НЕФТ СТРАТЕКИЈАСЫ